

Michael Morpurgo

Het
verbluffende
verhaal van
**Adolphus
Tips**

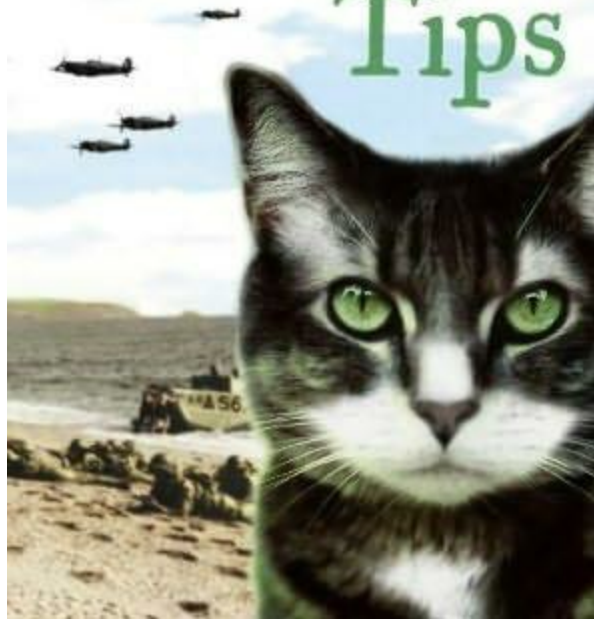
WINNAAR
Red House
Children's Book
Award voor
Soldaat Peaceful

facet

michael morpurgo

Het verbluffende verhaal van

Adolphus Tips

Michael Morpurgo

Het verbluffende verhaal van Adolphus Tips

2005, NL, Jeugd

Vertaling van The amazing story of Adolphus Tips

1943. De twaalfjarige Lily is zich nauwelijks bewust van de oorlog, tot haar vader besluit mee te vechten op het vasteland. Kort daarop wordt Lily's familie geëvacueerd, omdat de geallieerden op het strand van Slapton Sands voorbereidingen moeten treffen voor D-day.

NBD | Biblion recensie

Bouwies oma is plotseling met onbekende bestemming vertrokken; de familie maakt zich ongerust. Dan ontvangt hij een brief van haar met daarbij haar dagboek uit WO II. Vanuit de blik van de dan twaalfjarige Lily wordt een soms kinderlijk, vaak ontroerend en aangrijpend beeld geschilderd van een wel heel aparte oorlogservaring: het ontruimen van een Engelse kuststreek om de Amerikaanse soldaten de

landing in Normandie te laten oefenen. Plotseling blijkt het beeld dat zij van bepaalde mensen heeft, enorm bijgesteld te moeten worden. Er ontstaan nieuwe, onverwachte vriendschappen. En haar kat, Tips, zorgt ook nog eens voor de nodige problemen. Gaandeweg komt Boowie er achter dat oma's reis van nu met dat verleden te maken heeft.

Raamvertelling; de gekozen vorm helpt duidelijk maken dat de thema's van toen nu nog even geldig zijn. Kind zijn in een onzekere tijd, het verlies van dierbaren, het verlaten van de vertrouwde stek, vertrouwen hebben in elkaar: al deze zaken en nog meer komen vanuit de optiek van een ongeveer 12-jarig meisje over het voetlicht. De lezer die zich kan verliezen in dit verhaal, komt er rijker uit. Mysterieus omslag, geen illustraties, verschillende lettertypes om teksten uit verschillende periodes aan te geven. Vanaf ca. 11 jaar.

...

2861 (0)

Het verbluffende verhaal van Adolphus Tips: Lily Tregenza

25139 (0)

[Vrijdag 10 september 1943] [Zondag 12 september 1943] [Donderdag 16 september 1943] [Vrijdag 17 september 1943] [Maandag 30 september 1943] [Dinsdag 5 oktober 1943] [Maandag 1 november 1943] [Maandag 8 november 1943] [Zaterdag 13 november 1943] [Dinsdag 16 november 1943] [Dinsdag 30 november 1943] [Woensdag 1 december 1943] [Woensdag 15 december 1943] [Donderdag 16 december 1943] [Zaterdag 18 december 1943] [Donderdag 23 december 1943] [Zaterdag 28 december 1943] [Zondag 26 december 1943] [Maandag 27 december 1943] [Dinsdag 28 december 1943] [Donderdag 30 december 1943] [Vrijdag 31 december 1943] [Woensdag 18 januari 1944] [Woensdag 19 januari 1944] [Maandag 24 januari 1944] [Donderdag 10 februari 1944] [Vrijdag 11 februari 1944] [Donderdag 24 februari 1944] [Vrijdag 3 maart 1944] [Dinsdag 7 maart 1944] [Woensdag 8 maart 1944] [Woensdag 15 maart 1944] [Maandag ZO maart 1944] [Woensdag 29 maart 1944] [Donderdag 20 april 1944] [Vrijdag 28 april 1944] [Maandag 1 mei 1944] [Woensdag 10 mei 1944] [Zaterdag 20 mei 1944] [Maandag 22 mei 1944] [Vrijdag 26 mei 1944] [Dinsdag 6 juni 1944] [Donderdag 5 oktober 1944] [Vrijdag 6 oktober 1944]

...

1623 (0)

Naschrift

300 (0)

...

Ik las oma's brief tien jaar geleden voor het eerst, toen ik twaalf was. Het was zo'n brief die je nooit meer vergeet. Ik weet nog dat ik hem steeds opnieuw las, om er zeker van te zijn dat ik het goed had begrepen. Al vlug hadden alle anderen thuis hem ook gelezen.

'Ik sta met mijn mond vol tanden,' zei mijn vader.

'Ze is ongelooflijk,' zei mijn moeder.

Oma belde later die avond. 'Boowie? Ben jij dat, schat? Met oma.'

Oma was de eerste die me Boowie noemde. Blijkbaar was Boowie het eerste 'woord' dat ze me ooit had horen zeggen. Ik heet eigenlijk Michael, maar zo noemt ze me nooit.

'Heb je het gelezen?' ging ze verder.

'Ja, oma. Is het allemaal waar wat er staat?'

'Natuurlijk is het waar,' zei ze met een gegrinnik dat weerkaatste aan de andere kant van de lijn. 'Geef de kat maar de schuld, als je wilt, Boowie. Maar onthou één ding: alleen dode vissen zwemmen met de stroming mee, en ik ben nog

geen dode vis, bij lange na niet.'

Dus het was waar, allemaal. Ze was ervoor gegaan! Ik had zin om te schreeuwen en te juichen, om op en neer te springen van blijdschap. Maar alle anderen keken nog steeds of ze diep geschokt waren. De hele dag door was het een komen en gaan geweest van ooms en tantes, neven en nichten, en er had heel wat afkeurend gemompel geklonken en er was heel wat met het hoofd geschud. 'Waar is ze in hemelsnaam mee bezig?'

'En dat op haar leeftijd!'

'Opa is nog maar een paar maanden dood.'

'Hij ligt amper in zijn graf.'

En om eerlijk te zijn, opa was ook nog maar een paar maanden dood: vijf maanden en twee weken om precies te zijn.

De hele uitvaartdienst lang was de regen met bakken tegelijk uit de hemel gekomen, af en toe kon je door het lawaai het orgel amper horen. Ik herinner me dat er een baby was gaan huilen en naar buiten moest worden gebracht. Ik zat naast oma op de voorste rij, vlak naast de kist. Oma's hand trilde en toen ik naar haar opkeek, glimlachte ze en kneep in mijn arm om me te laten weten dat het goed met haar ging. Maar ik wist dat dit niet zo was, dus pakte ik haar hand. Na afloop liepen we, elkaar stevig vasthoudend, samen achter de kist aan het gangpad af.

Daarna stonden we onder haar paraplu aan het graf en keken toe hoe ze de kist lieten zakken, terwijl de woorden van de dominee werden meegevoerd door de wind, nog voordat iemand ze kon horen. Ik weet nog dat ik erg m'n best deed om me verdrietig te voelen, maar dat lukte niet, en dat kwam niet omdat ik niet van opa hield. Dat deed ik wel. Maar hij had tien jaar of langer multiple sclerose gehad, en dat was bijna mijn hele leven. Dus ik heb nooit het idee gehad dat ik hem goed kende. Toen ik klein was, zat hij naast mijn bed en las me verhaaltjes voor. Later deed ik hetzelfde voor hem. Soms kon hij alleen maar glimlachen. Op het einde, toen hij erg ziek was, moest oma bijna alles voor hem doen. Ze moest zelfs vertellen wat hij tegen me wilde zeggen, omdat ik hem niet meer kon verstaan. Tijdens mijn laatste vakanties in Slapton zag ik het lijden in zijn ogen. Hij vond het verschrikkelijk dat hij zo was, en hij vond het ook verschrikkelijk dat ik dat zag. Dus toen ik hoorde dat hij was gestorven, vond ik het natuurlijk erg voor oma, ze waren meer dan veertig jaar getrouwd geweest. Maar ergens was ik blij dat het voorbij was, voor haar en voor hem.

Toen de begrafenis was afgelopen en we met z'n allen door de laan voor de dodenwake naar de pub gingen, had oma mijn hand nog steeds stevig vast. Ik vond niet dat ik iets tegen haar moest zeggen, want misschien verstoorde ik haar gedachten. Dus liet ik haar met rust.

We liepen onder de brug, de pub was al in zicht, toen ze eindelijk iets zei. 'Hij is er nu van verlost, Boowie,' zei ze, 'en ook verlost van die rolstoel. God, wat haatte hij die rolstoel. Hij zal nu weer gelukkig worden. Je had hem vroeger moeten zien, Boowie. Had je hem maar gekend, zoals ik hem kende. Een boom van een vent, een geweldige kerel, en aardig ook, altijd even vriendelijk. Hij probeerde aardig te blijven tot aan het einde. We hebben veel gelachen vroeger, o, wat hebben we een plezier gehad. Dat was ergens nog het ergste; lang geleden was hij opgehouden met lachen, toen hij nog maar net ziek was. Daarom vond ik het altijd zo heerlijk als je kwam logeren, Boowie. Jij herinnerde me aan hem toen hij jong was. Je lachte altijd, net als hij vroeger, en dat maakte me blij. Het maakte opa ook blij. Dat weet ik.'

Dit was helemaal niets voor oma. Als ik bij oma was, was ik altijd degene die praatte. Zij zei nooit veel, ze luisterde alleen maar. Mijn hele leven heb ik haar in vertrouwen genomen. Ik weet niet waarom, maar ik vond het altijd makkelijk om met haar te praten, makkelijker dan met iemand thuis. Thuis had iedereen het altijd druk. Als ik iets tegen hen zei, had ik altijd het idee dat ik hen stoorde. Bij oma wist ik dat ik haar volle aandacht had. Ze gaf me het gevoel dat ik de belangrijkste persoon van de hele wereld was.

Zolang ik me kan herinneren, ging ik in de vakantie naar Slapton, meestal in m'n eentje. Oma's bungalow was meer een

thuis voor me dan welk huis ook, want we verhuisden nogal eens – te vaak naar mijn zin. Ik was net weer een beetje vertrouwd met de omgeving, ging door met mijn leventje, maakte een stel nieuwe vrienden en dan moesten we weer weg, ergens anders heen. De zomers met oma in Slapton stonden vast, ik kon ervan op aan en ik vond het heerlijk dat ze steeds hetzelfde waren, en dat gold vooral voor Harley.

Oma nam me stiekem altijd mee uit op opa's geliefde motorfiets, zijn grote trots, een oude Harley-Davidson. We noemden hem Harley. Voordat opa ziek werd, gingen ze op Harley weg wanneer ze maar konden, wat niet vaak was. Ze vertelde me eens dat dat hun gelukkigste tijd samen was geweest. Nu hij te ziek was om haar mee uit te nemen op Harley, nam ze mij mee. Dat vertelden we natuurlijk wel aan opa, en dan wilde hij graag precies weten waar we waren geweest, bij welk veld we waren gestopt om te picknicken en hoe hard we hadden gereden. Ik beleefde het opnieuw voor hem en hij genoot daarvan. Maar we vertelden het nooit aan mijn familie. Het moest ons geheim blijven, zei oma, want als iemand thuis er ooit achter kwam dat ze me op Harley mee uit nam, dan zouden ze me nooit meer bij haar laten logeren. Ze had gelijk ook. Ik had het idee dat mijn vader (haar eigen zoon) noch mijn moeder het ooit met oma eens was. Ze vonden haar altijd wat koppig, excentriek, zelfs onverantwoordelijk. Ze zouden het vast veel te gevaarlijk

vinden als ik met haar op Harley wegging. Maar dat was niet zo. Ik voelde me nooit onveilig op Harley, hoe hard we ook gingen. Hoe harder, hoe beter. Als we terugkwamen, ademloos van opwinding, onze gezichten verkleumd door de wind, zei ze altijd hetzelfde: 'Magnifiek, Boowie! Was dat niet magnifiek?'

Het huis rook altijd naar lavendel. Oma was dol op de geur en de kleur ervan. Ze had alleen maar lavendelzeep, en in elke garderobekast en ladekast lag een zakje lavendel, volgens haar om de motten weg te houden.

Maar het allerleukste, zelfs nog leuker dan dicht tegen oma aan zitten als we op Harley de steile wegen af suisdan, waren de winderige dagen waarop we met z'n tweeën met veel lawaai over het schelpenstrand van Slapton Sands liepen, terwijl we elkaar stevig vasthielden om niet weggeblazen te worden. We konden nooit lang weg, vanwege opa. Hij vond het nooit erg een tijdje alleen gelaten te worden, als er maar sport op de televisie was. Dus gingen we meestal een ritje op Harley maken, of een stuk wandelen als er een cricket- of rugbywedstrijd werd uitgezonden. Hij hield het meest van rugby. Toen hij jong was, was hij een goede rugbyspeler geweest, een heel goede, vertelde oma trots. Hij was zelfs regelmatig voor Devon uitgekomen, tenminste, als hij op de boerderij gemist kon worden. Oma had me wat verteld over het drukke leven op de boerderij voordat ik was geboren, ze

had me ernaartoe meegenomen om me die te laten zien. Dus ik wist dat ze een kudde van zestig South Devon-koeien hadden moeten melken, en dat opa gewerkt had zolang hij kon. Toen zijn ziekte hem uiteindelijk parten ging spelen en hij de trap niet meer op of af kon, hadden ze de boerderij en de beesten moeten verkopen en moeten verhuizen naar een bungalow in het dorp. Maar meestal wilde ze over mij praten, vragen hoe het met mij ging, en ze was oprecht geïnteresseerd, en ze wilde het nog echt weten ook. Misschien kwam dat omdat ik haar enige kleinzoon was. Ze leek ook nooit over me te oordelen. Dus vertelde ik haar ook alles, of dat nu ging over mijn leven thuis, mijn vrienden of mijn zorgen. Ze gaf nooit haar mening, ze luisterde alleen maar.

Ik weet nog dat ze me op een keer vertelde dat ze zich altijd jonger voelde als ik kwam logeren. 'Hoe ouder ik word,' zei ze, 'hoe meer behoefte ik eraan heb om jong te zijn. Daarom vind ik het ook zo heerlijk om er op Harley op uit te trekken. En ik zal me jong blijven voelen tot ik erbij neerval, wat er ook gebeurt.'

Ik begreep maar al te goed wat ze bedoelde met 'wat er ook gebeurt'. De laatste jaren dat ik er ging logeren voordat opa stierf, was ze er steeds grijzer en afgetobder uit gaan zien. Ik hoorde mijn vader haar vaak smeken opa in een verpleegtehuis te doen, omdat ze hem niet langer meer in haar eentje kon verzorgen. Soms vond ik dat het smeken

meer weg had van koeioneren, en dan wilde ik dat hij ophield. Hoe dan ook, oma wilde er niet van horen. Ze had wel een verpleegster die opa nu elke dag kwam wassen, maar oma moest de rest allemaal zelf doen, en ze raakte uitgeput. De laatste tijd maakte ik steeds vaker alleen een strandwandeling. Met Harley konden we helemaal niet meer weg. Ze kon opa zelfs geen tien minuten alleen laten zonder dat hij begon te mokken, zonder dat zij zich zorgen om hem maakte. Maar als opa in bed lag, speelden we een potje Scrabble, dat zij me soms liet winnen, of zaten we tot 's avonds laat te praten – of eigenlijk zat ik te praten en zij te luisteren. Door de jaren heen moet ik oma een doorlopend verslag van mijn leven hebben gegeven, vanaf het moment dat ik kon praten, mijn hele jeugd door.

Maar nu, na opa's begrafenis, toen we samen over de weg naar de pub wandelden terwijl iedereen achter ons aan liep, was het haar beurt om te praten, en ze had het over zichzelf, ze praatte aan één stuk door, zoals ze nog nooit had gepraat. Plotseling was ik de luisteraar.

Het was druk bij de wake in de pub, en natuurlijk wilde iedereen oma spreken, dus kregen we die dag geen gelegenheid meer om met elkaar te praten. Ik speelde voor kelner en bracht thee en koffie, en schalen met quiche en cake rond. Toen we die avond naar huis vertrokken, omhelsde oma me stevig en streek nog even langs mijn wang,

wat ze ook altijd deed als ze me welterusten wenste voordat ze het licht uitdeed. Ze hilde niet, helemaal niet. Terwijl ze me vasthield, fluisterde ze: 'Maak je geen zorgen om mij, Boowie. Soms is het goed om alleen te zijn. Ik ga wat tochten maken op Harley - Harley helpt me er wel doorheen. Ik red me wel.' Dus reden we weg en lieten haar achter in de stilte van haar lege huis.

Een paar weken later kwam ze naar ons toe om kerst te vieren, maar ze leek heel afwezig, alsof ze in haar eigen gedachten verdwaald was: ze was er wel, maar op een bepaalde manier ook niet. Ik dacht dat ze nog steeds verdriet had, en ik wist dat dat privé was, dus liet ik haar met rust en praatten we niet veel. Vreemd genoeg leek ze ook weer niet echt verdrietig. Eigenlijk zag ze er rustig, heel kalm en bedaard uit, met een dromerige glimlach op haar gezicht, alsof ze het wel leuk vond om hier te zijn zolang ze maar niet te veel mee hoefde te doen. Ik zag haar vaak voor zich uit staren. Ze zat dan misschien aan de kerstfeesten met opa te denken, vermoedde ik, of misschien wel aan het kerstfeest op de boerderij toen ze nog jong was.

Op kerstdag zelf zei ze na de lunch dat ze wilde gaan wandelen. Dus vertrokken we samen naar het park. We zaten naar de eenden in de vijver te kijken toen ze het me vertelde. 'Ik ga weg, Boowie,' zei ze. 'Na nieuwjaar, ik blijf niet lang weg.' 'Waar naartoe?' vroeg ik.

'Dat laat ik je weten als ik daar aankom,' antwoordde ze.
'Dat beloof ik je. Ik zal je een briefschrijven.'

Ze wilde me niet meer vertellen, hoe ik ook zeurde. Een paar dagen later brachten we haar naar het station en wuifden haar uit. Toen was het stil. Geen brief, geen kaart, geen telefoontje. Een week ging voorbij. Veertien dagen. Niemand leek zich zorgen om haar te maken, maar ik wel. We wisten dat ze op reis was, daar had ze geen geheim van gemaakt, al had ze niemand verteld waar ze naartoe was. Maar ze had me beloofd dat ze zou schrijven, en er was nog niets gekomen. Oma hield zich altijd aan haar afspraak. Altijd. Er was iets mis, ik wist het zeker.

Toen, op een zaterdagochtend, pakte ik de post op van de voordeurmat. Er zat een brief voor mij bij. Ik herkende haar handschrift meteen. De envelop was ook best zwaar. De anderen waren druk bezig hun eigen post te lezen, maar ik wilde oma's envelop in stilte openmaken. Dus rende ik naar mijn kamer boven, ging op het bed zitten en maakte de envelop open. Wat ik eruit haalde, had meer weg van een manuscript dan van een brief, minstens dertig of veertig pagina's lang, dicht op elkaar getypt. Op de voorpagina had ze met plakband een zwartwitfoto geplakt (meer bruin dan wit eigenlijk) van een meisje dat erg op mij leek, en dat in de camera lachte, terwijl ze een grote zwart met witte kat in haar armen had. Er was een titel: Het verbluffende verhaal van

Adolphus Tips, met haar naam eronder, Lily Tregenza. Deze brief was met een grote veelkleurige paperclip aan het manuscript vastgemaakt.

§

Mijn liefste Boowie,

Dit is de enige manier die ik kan bedenken om je fatsoenlijk uit te leggen waarom ik heb gedaan wat ik heb gedaan. Ik heb je er in de loop der jaren wel eens wat over verteld, maar nu wil ik dat je het hele verhaal kent. Sommige mensen zullen denken dat ik gek ben, misschien wel de meesten...Dat vind ik niet erg. Maar jij zult niet denken dat ik gek ben, niet als je dit hebt gelezen. Dan zul je het begrijpen, dat weet ik zeker. Daarom wil ik vooral dat jij het als eerste leest. Daarna kun je het aan de anderen laten zien. Ik zal je binnenkort bellen...als je over de eerste schok heen bent.

Toen ik net zo oud was als jij - tussen haakjes, dat ben ik op de voorpagina, met Tips - hield ik een dagboek bij. Ik was enig kind, dus praatte ik in mijn dagboek met mezelf. Het was gezelschap voor me, bijna een soort vriendin. Dus wat je nu gaat lezen, is het verhaal van mijn leven, beginnend in de herfit van 1943, in de Tweede Wereldoorlog, toen ik opgroeide op de boerderij. Ik zal eerlijk tegen je zijn, ik heb niet veel aan de tekst gedaan. Hier en daar heb ik er wel wat stukken uitgelaten omdat het te privé of te lang of te saai was.

Ik schreef soms pagina's achter elkaar, zat dan gewoon met mezelf te praten.

De verrassing komt helemaal aan het einde. Dus niet vals spelen, Boowie. Niet kijken hoe het afloopt. Laat het een verrassing voor je zijn, wat het voor mij nog steeds is.

Veel liefs,

Oma

P.S. Harley zal zich wel eenzaam voelen zo helemaal alleen in de garage. Zodra ik terug ben, gaan we een tochtje maken; zodra je komt logeren. Dat beloof ik.

Het verbluffende verhaal van Adolphus Tips

Lily Tregenza

≡ Vrijdag 10 september 1943

Ik zit nu weer een week op school. Toen juffrouw McAllister aan het einde van het laatste trimester wegging, verkneukelde ik me (ik vind dat een mooi woord), dat deden we allemaal. Ze was een heks, dat weet ik zeker. Ik dacht dat alles nu prima de luxe zou gaan (dat vind ik ook een mooi woord), gewoon perfect en ik verheugde me op school zonder haar. En wie krijgen we in haar plaats als hoofdonderwijzeres? Mevrouw 'Bloempje' Blumfeld. Ze lacht altijd, maar in haar binnenste is ze zelfs nog slechterder dan juffrouw McAllister. Ik weet dat

ik geen slechterder moet zeggen, maar het klinkt slechterder dan slechter, dus daarom zeg ik het. Zo. We noemen haar 'Bloempje' vanwege haar naam, en ook omdat ze een keer de klas binnenkwam toen ze haar rok per ongeluk in haar gebloemde onderbroek had gestoken.

Vandaag kreeg ik van Bloempje straf omdat mijn handen weer vies waren. 'Lily Tregenza, volgens mij ben jij een van de slordigste meisjes die ik ken.' Ze kan zelfs niet fatsoenlijk praten. Ze zegt Trekenza in plaats van Tregenza en slordikste in plaats van slordigste. Ze spreekt zelfs niet eens fatsoenlijk Engels en ze is nog wel onze juffrouw. Dus ik zei dat ik het niet eerlijk vond, en toen kreeg ik nog meer straf. Ik haat haar accent; ze zou zo een Duitse kunnen zijn. Misschien is ze wel een spion! Ze ziet eruit als een spion. Ik haat haar, ik meen het. En dat is nog niet alles, ze trekt de stadskinderen, de evacués, nog voor ook. Dat komt omdat ze zelf uit Londen komt, net als zij. Dat heeft ze ons verteld.

Dit trimester hebben we er in onze klas nog drie stadskinderen bij gekregen, allemaal uit Londen, net als de anderen. Er zijn er nu zo veel, dat er op de speelplaats amper plek genoeg is om te spelen. Ze zijn met bijna net zoveel als wij. Ze zijn ook altijd aan het vechten. De meesten van hen vallen wel mee, denk ik, alleen praten ze raar. Ik kan de helft van wat ze zeggen niet eens verstaan. En ze vormen altijd groepjes. Ze kijken soms naar ons alsof we mazelen of de bof

hebben, of zoiets, alsof ze denken dat we allemaal stomme boerenkinkels zijn, en dat zijn we niet.

Een van de nieuwelingen, Barry Turner heet hij, woont in het huis van Mevrouw Morwehna, naast de winkel. Hij heeft overal rood haar, zelfs zijn wenkbrauwen zijn rood. En hij peutert in zijn neus, walgelijk gewoon. Hij maakt meer spelfouten dan ik, maar Bloempje geeft h m nooit straf. Ik weet ook waarom. Dat komt omdat Barry's vader, die bij de luchtmacht zat, bij Duinkerke is neergeschoten. Mijn vader zit in het leger, maar hij leeft nog. Dus alleen omdat hij nog leeft, krijg ik straf. Is dat eerlijk? Barry heeft tegen Maisie, die nu in de klas naast me zit en soms mijn beste vriendin is, gezegd dat ze hem mag zoenen als ze dat wil. Hij zit nog maar een week bij ons op school. De brutale aap. Maisie zei dat ze het hem maar laat doen omdat hij jong is, hij is nog maar tien, en omdat ze medelijden met hem heeft vanwege zijn vader, en ook omdat ze wilde weten of stadskinderen er goed in zijn. Ze zei dat het wat plakte, maar voor de rest was het wel goed. Ik zoen niet. Ik zie daar het nut niet van in, zeker niet als het plakt.

Tips kan nu elk moment gaan jongen. Haar hele buik hangt door. De vorige keer heeft ze ze op mijn bed gekregen. Ze is de beste kat (en de grootste) van de hele wereld en ik hou meer van haar dan van wie of wat dan ook. Maar ze blijft maar jongen krijgen, en ik wou dat ze dat niet deed, want we

kunnen ze niet houden. Niemand wil ze, omdat iedereen zelf al katten heeft en ze hebben ook allemaal kleintjes.

Dat ik ruzie met papa had toen hij de laatste keer met verlof thuis was, de grootste ruzie van mijn hele leven, kwam allemaal door Tips en haar jonkies. Hij deed het terwijl ik op school zat, zonder het me zelfs maar te vertellen. Zodra ze waren geboren, pakte hij al haar kleintjes mee en verdrong ze. Toen ik erachter kwam, heb ik verschrikkelijke dingen tegen hem gezegd, zoals dat ik nooit meer tegen hem zou praten en dat ik hoopte dat de Duitsers hem zouden doodschieten. Ik deed afschuwelijk lelijk tegen hem. Ik heb het ook nooit met hem goedge maakt. Ik heb hem een brief gestuurd waarin ik zei dat het me speet, maar hij heeft me niet teruggeschreven, en ik wou dat hij dat wel had gedaan. Waarschijnlijk haat hij me nu, en daar kan ik hem geen ongelijk in geven. Ik moet er niet aan denken dat er iets met hem gebeurt, niet na wat ik heb gezegd.

Mama zegt altijd dat ik m'n hart niet op m'n tong moet hebben, en ik weet niet goed wat dat betekent. Ze is net binnen geweest om welterusten te zeggen en mijn kaars uit te blazen. Volgens haar verdoe ik te veel tijd met in mijn dagboek schrijven. Ze denkt dat ik in het donker niet kan schrijven, maar dat kan ik wel. De letters staan 's morgens wat schots en scheef, maar dat kan me niets schelen.

Zondag 12 september 1943

Vandaag hebben we Amerikaanse soldaten in Slapton gezien, het is voor het eerst dat ik ze zie. Iedereen noemt hen yanks, waarom weet ik niet. Opa mag hen niet, ik wel. Ik vind dat ze mooiere uniformen hebben dan die van ons, en op de een of andere manier lijken ze groter. Ze lachten vaak en zwaaiden - vooral naar mama, maar dat komt omdat ze knap is, dat zag ik zo. Toen ze naar haar floten, werd ze helemaal rood, maar ze vond het wel leuk. Ze zeggen geen 'hello', maar 'hi', en een van hen zei 'howdy'. Van hem heb ik een snoepje gekregen, alleen noemde hij het anders. Ik heb het nu in mijn mond, terwijl ik aan het schrijven ben. Het is lekker, maar niet zo lekker als een citroenzuurtje of zo'n hard, gestreept pepermuntkussentje met een zachte vulling.

Pepermuntkussentjes zijn mijn lievelingssnoepjes, maar vanwege de rantsoenering mag ik er nu nog maar twee per week. Mama zegt dat we geluk hebben dat we op een boerderij wonen, want we kunnen onze eigen groente verbouwen, onze eigen melk en boter en slagroom maken en onze eigen kippen eten. Dus als ik klaag over de rantsoenering van het snoep, krijg ik van haar altijd een preek over hoe goed we het hebben. Barry zegt dat in Londen alles op de bon is, dus misschien heeft mama wel gelijk. Misschien hebben wij het goed. Maar ik snap nog steeds niet waarom ik,

door minder pepermunt-kussentjes te eten, zou helpen om de oorlog te winnen.

Donderdag 16 september 1943

Mama heeft vandaag een brief van papa gehad. Elke keer als ze een brief krijgt, is ze heel gelukkig en verdrietig tegelijk. Ze zegt dat hij met het Achtste Bataljon in de Afrikaanse woestijn zit, en dat hij ervoor zorgt dat de vrachtwagens en tanks rijden – mijn vader weet veel van motoren af. Het is overdag heel heet, vertelt hij, maar ‘s nachts is het zo koud dat je tenen er bijna af vriezen. Mama liet me de brief zien nadat zij hem had gelezen. Hij zei niets over Tips en de poesjes, of over de ruzie die we hadden gehad. Misschien is hij het vergeten. Ik hoop van wel.

Ik voel me slecht dat ik dit schrijf, maar ik moet schrijven wat ik echt voel. Wat voor zin heeft het anders om te schrijven? Om eerlijk te zijn, mis ik papa eigenlijk niet zoals ik zou moeten, zoals ik weet dat mama hem mist. Als ik zijn brieven lees, mis ik hem heel erg, maar daarna denk ik niet meer aan hem, tenzij iemand het over hem heeft, tenzij ik misschien zijn foto zie. Misschien komt dat omdat ik nog steeds boos op hem ben vanwege de poesjes. Maar ik ben niet alleen boos op hem vanwege de poesjes. Waar het om gaat, is dat hij helemaal niet in de oorlog hoefde te gaan

vechten. Hij had bij ons kunnen blijven om opa en mama op de boerderij te helpen. Andere boeren mochten blijven. Dat kon hij ook. Maar hij deed het niet. Voordat hij in dienst ging, heeft hij geprobeerd het mij uit te leggen. Hij zei dat het niet juist zou zijn als hij thuis zou blijven, terwijl zo veel mannen naar de oorlog gingen, mannen van dezelfde leeftijd als hij. Ik zei dat hij aan opa en mama en mij moest denken, maar hij wilde niet luisteren. Zij moeten nu al het werk in hun eentje doen, melken, mest uitrijden, hooien en lammeren ter wereld helpen, alles. Papa was de enige die zijn Fordson tractor en de dorsmachine kon repareren, en nu is hij er niet. Ik ben nog maar twaalf (nou ja, bijna) en ik ga bijna elke dag naar school. Hij zou hier bij ons moeten zijn, vind ik. Ik ben het zat dat hij weg is. Ik ben die oorlog zat. We mogen niet eens meer naar het strand om te gaan vliegeren. Er is prikkeldraad omheen gespannen om ons weg te houden, en er liggen mijnen begraven. Ze hebben overal afschuwelijke borden neergezet om ons tegen te houden. Voor de stinkende, eenogige schaareshond van boer Jeffrey, die tegen alles wat hij tegenkwam (mijn been inbegrepen) zijn poot optilde, had dat weinig zin. Hij liep gisteren onder het prikkeldraad door en blies zichzelf op. Het arme beest.

Op school kreeg ik een idee (waarschijnlijk omdat Bloempje ons een verhaal over koning Arthur voorlas). Volgens mij moeten we Churchill en Hitler in een

wapenuitrusting hijsen, zoals de ridders van koning Arthur, hen op een paard zetten, een lans geven en ze het dan onderling maar uit laten vechten. Wie van zijn paard gegooid wordt, verliest en dan zou de oorlog voorbij zijn en werd alles weer normaal. Churchill zou natuurlijk winnen, want Hitler ziet er te zwak en te slap uit om zelfs maar op een paard te zitten, laat staan om een lans vast te houden. Dus zouden wij winnen. Weg met de rantsoenering. Zoveel pepermuntkussentjes als ik maar wilde. Papa kon naar huis komen en alles zou zijn als vroeger. Alles zou prima de luxe zijn.

Vrijdag 17 september 1943

Ik zag vanmorgen een vos door het veld rennen met een kip in zijn bek. Toen ik naar hem schreeuwde, bleef hij staan en keek me even aan alsof hij wilde zeggen dat ik me met mijn eigen zaken moest bemoeien. Toen ging hij ervandoor, alsof er niets aan de hand was. Mama zegt dat het geen kip van haar was, maar die kip was toch wel van iemand? Iemand zou die vos eens iets over rantsoenering moeten vertellen. Zo denk ik erover.

Er kruipen een heleboel langpootmuggen tegen mijn raam omhoog, en een vlinder. Ik zal ze even buiten laten.

Het is nog steeds licht buiten. Ik hou ervan als het

's avonds licht is. Het was een rode admiraalsvlinder. Prachtig. Magnifiek.

Mama en opa hebben beneden ruzie, ik kan hen horen. Opa is weer aan het tieren over de Amerikaanse soldaten, 'vervloekte yanks' noemt hij hen. Hij zegt dat ze overal zijn, wel honderden, en dat ze rondlopen alsof alles van hen is, en dat ze sigaren roken en kauwgom kauwen. Het lijkt wel een invasie, zegt hij. Mama praat zachter dan opa, dus het is moeilijk te verstaan wat ze zegt.

Ze zijn nu opgehouden met ruziemaken. Ze hebben de radio maar aangezet. Ik weet niet waarom ze zich zo druk maken. Er komt nooit goed nieuws over de oorlog en ze worden er alleen maar bedroefder door. Die radio staat bijna altijd aan.

Maandag 30 september 1943

Twee grote verrassingen. Een leuke, een niet zo leuke. We zijn vandaag allemaal van school naar huis gestuurd. Dat was de leuke verrassing. Dat kwam allemaal vanwege die verdomde Meneer Adolf Hitler, zoals opa hem noemt. Dus bedankt voor de vrije dag, verdomde Meneer Adolf Hitler. We zaten te rekenen bij Bloempje - staartdelingen, waarvan ik niets begrijp, hoe ik ook mijn best doe - toen we boven ons het geronk en gedreun van een vliegtuig hoorden, steeds

harder, en de ruiten in de klas begonnen te rammelen. Toen klonk er een enorme explosie en de hele school trilde. We lieten ons allemaal op de grond vallen en kropen onder de lessenaars, zoals we dat tijdens de oefeningen wat we moeten doen bij luchtaanvallen hebben geleerd, alleen was dit een stuk spannender omdat het echt was. Tegen de tijd dat Bloempje ons op de speelplaats had gelaten, was de Duitse bommenwerper allang weer ver boven de zee. We konden de zwarte hakenkruizen op zijn vleugels nog zien. Barry deed net of hij met luchtafweergeschut het vliegtuig uit de lucht probeerde te halen. De meeste jongens deden mee, terwijl ze van die vreemde machinegeweergeluiden maakten - ratatatata.

Bloempje stuurde ons naar huis voor het geval er nog meer bommenwerpers onderweg waren. Maar we gingen niet naar huis. We gingen allemaal kijken of we de plek konden vinden waar de bom was neergekomen. Die vonden we ook. Er was een enorm gat in het korenveld van Meneer Berry, net buiten het dorp. De Burgerwacht was er al, en oom George, die zijn uniform aanhad, vertelde hun wat ze moesten doen.

Ze zorgden ervoor dat niemand erin viel, neem ik aan. Er was niemand gewond geraakt, behalve een arme stakkerd van een duif, die zich waarschijnlijk tegoed deed aan het korenveld toen de bom viel. Zijn veren lagen overal. Toen begon een van de stadskinderen ineens te doen alsof het niets

voorstelde, door te zeggen dat hij thuis in Londen veel grotere gaten dan deze had gezien. Grote Ned Simmons vertelde hem waar hij naartoe kon gaan en wat hij van hem en al die snotneuzen van stadskinderen vond, en daarna werd het vervelend en was het wij tegen hen. Dus ging ik maar weg.

Toen ik daarna op weg was naar huis, zag ik een jeep over de weg op me af komen rijden. Er zat een soldaat in. Hij droeg een Amerikaanse helm. Hij stopte met gierende remmen en zei: 'Hallo daar!' Het was een zwarte man. Ik had van mijn leven nog nooit een zwart iemand gezien, alleen in plaatjesboeken, dus ik wist niet wat ik moest zeggen. Ik probeerde niet te staren, maar ik kon niet anders. Hij moest me tot tweemaal toe vragen of hij op de juiste weg naar Torpoint zat, voordat ik er zelfs maar in slaagde om te knikken. 'Zal ik je eens wat vertellen? Je hebt net zulke vlechtjes als mijn zusje.' Toen zei hij: 'Daag!' en weg was hij, dwars door de plassen heen. Ik was een beetje teleurgesteld dat ik geen snoep had gekregen.

Toen ik thuiskwam, kwam mijn tweede verrassing, die niet zo leuk was. Ik vertelde hun over de bom en dat oom George en de Burgerwacht daar waren, en ik vertelde hun over de zwarte soldaat die ik op het pad was tegengekomen. Ze leken niet erg geïnteresseerd. Ik vond dat vreemd. En ik vond het ook vreemd dat geen van hen met me leek te willen praten of zelfs maar naar me te willen kijken. We zaten allemaal in de

keuken thee te drinken toen Tips binnenkwam. Ze wreef tegen mijn been en liep toen miauwend onder de tafel en de kast door naar de provisiekamer. Maar ze miauwde anders dan als ze honger had of aandacht wilde, of als ze een muis mee naar binnen bracht. Ze riep, en toen ik haar oppakte voelde ze anders aan. Ze had nog steeds een uitgezakte buik, maar het was absoluut anders. Ze was niet meer vol en dik. Ik wist ineens wat ze hadden gedaan.

'We moesten wel, Lily,' zei mama. 'Het is beter om het meteen te doen, voordat ze zich er te veel aan hecht. Soms moet je wreed zijn om de bestwil van het beest.'

Ik schreeuwde tegen hen: 'Moordenaars die jullie zijn! Moordenaars!' Toen nam ik Tips mee naar mijn kamer. Ik zit nu nog steeds met haar boven. Ik zit al vanaf die tijd te huilen, en hard ook, zodat ze me kunnen horen, zodat ze zich echt ellendig voelen, net zo ellendig als ik.

Tips ligt op mijn schoot en wast zich alsof er niets is gebeurd. Ze spint zelfs. Misschien weet ze het nog niet. Of misschien weet ze het wel en heeft ze het ons al vergeven. Ze likt zichzelf nu niet meer. Ze kijkt me aan alsof ze het weet. Ik geloof niet dat ze het ons heeft vergeven. Ik geloof niet dat ze het ons ooit zal vergeven. Waarom zou ze?

≡

Dinsdag 5 oktober 1943

Mijn verjaardag. Vandaag, twaalf jaar geleden om tien uur 's morgens ben ik geboren. Ik zeg al lang dat ik twaalf ben, en nu ben ik het echt. Het enige wat ik nu wil, is dertien worden. En dan nog is dertien niet oud genoeg. Ik wil zo graag veel ouder zijn dan ik nu ben, maar niet zo oud als opa, zodat ik met een kromme rug loop en mijn handen hard en rimpelig zijn en je de aders ziet zitten. Ik wil geen druipneus en haren die uit mijn oren groeien. Maar ik wil dat de jaren opschieten totdat ik een jaar of zeventien ben, zodat de school en Bloempje en de staartdelingen verleden tijd zijn, zodat niemand mijn jonge poesjes kan wegpakken en ze verdrinken. Wat zal het geweldig zijn als ik zeventien ben, want de oorlog zal dan afgelopen zijn, dat is zeker. Volgens opa zijn we al aan het winnen, dus kan het niet lang meer duren voordat hij afgelopen is. Dan kan ik met de trein naar Londen – ik heb nog nooit in een trein gezeten – en dan kan ik de winkels zien en in een van die grote, rode bussen rijden en met de metro meegaan. Barry Turner heeft me er alles over verteld. Hij zegt dat er lichtjes op straat branden, dat er miljoenen mensen zijn, en bioscopen en danszalen. Voor de oorlog, voordat hij werd neergeschoten, werkte zijn vader in een bioscoop. Dat was een van de eerste dingen die hij me over zijn vader heeft verteld.

Nu ik eraan denk: ik heb nog steeds geen brief van mijn vader gehad. Volgens mij is hij nog steeds boos op me om wat

ik heb gezegd. Ik wou, ik wou dat ik het niet gezegd had. Ik heb onlangs nog van hem gedroomd. Meestal herinner ik me mijn dromen niet, maar deze herinner ik me wel, in ieder geval voor een deel. Hij was weer thuis en was de koeien aan het melken, maar hij had zijn uniform aan en zijn blikken helm op. Het was eng, want toen ik in het melkhuis kwam en iets tegen hem zei, keek hij niet op. Ik schreeuwde, maar hij keek nog steeds niet naar me. Het leek alsof een van ons er niet was, maar dat was wel waar. We waren er allebei.

Maandag 1 november 1943

‘O, kalender, het is al weer november. Nog één maand te gaan, en je begint weer van vooraf aan.’ Barry zei het elke keer als hij me zag. Het was echt vervelend. Uiteindelijk schreeuwde ik tegen hem en kwetste hem daardoor – ik weet dat ik dat niet had moeten doen, hij wilde alleen maar aardig zijn. Hij huilde niet, maar dat scheelde niet veel.

Maar vanavond voel ik me vervelend om iets anders, iets veel erger. Sinds Bloempje kwam, heb ik het haar niet makkelijk gemaakt, wij geen van allen, maar ik nog het meest. Als ik wil, kan ik het mensen echt moeilijk maken. Vanaf het moment dat ze de klas in kwam, was ik brutaal tegen haar, want ik mocht haar niet en zij raakte geïrriteerd en gaf me straf. Dus was ik weer brutaal en gaf ze me weer straf en zo

ging dat maar door, en sindsdien heb ik nooit meer met haar kunnen opschieten. Ik doe al gemeen tegen haar vanaf het moment dat ik haar ken, en nu gebeurde dit.

De dominee kwam vanochtend op school en hij zei dat hij ons die ochtend les zou geven omdat mevrouw Blumfeld zich niet zo goed voelde. Ze was niet zozeer ziek, maar wel verdrietig, vertelde hij, omdat ze net het nieuws te horen had gekregen dat haar man, die op de koopvaardij zit, op de Atlantische oceaan werd vermist. Zijn schip was getorpedeerd. Ze hadden een paar overlevenden opgepikt, maar de man van mevrouw Blumfeld had daar niet bij gezeten. De dominee zei ons dat we heel lief en aardig tegen haar moesten zijn als ze weer op school kwam, zodat we haar niet overstuur zouden maken. Toen zei luj dat we onze ogen dicht moesten doen, onze handen moesten vouwen, en voor haar moesten bidden. Ik heb ook voor haar gebeden, maar ook voor mezelf, want ik wil niet dat God boos op me wordt vanwege al die verschrikkelijke dingen die ik over haar gezegd en gedacht heb. Ik heb ook voor mijn vader gebeden, dat God hem niet in de woestijn laat sterven omdat ik gemeen tegen mevrouw Blumfeld heb gedaan, dat ik het niet meende toen ik zei dat ik wilde dat hij dood zou gaan omdat hij de poesjes had verdronken. Ik heb in mijn hele leven nog nooit zo hard gebeden. Meestal dwalen mijn gedachten af als ik moet bidden, maar vandaag niet.

Na de lunch kwam mevrouw Blumfeld op school. Ze had geen lippenstift op. Ze zag er heel bleek en verkleumd uit. Ze beefde ook een beetje. We heten op haar bureau een brief voor haar achter die we allemaal hadden ondertekend, om te zeggen hoe erg we het allemaal vonden van haar man. Ze zag er heel rustig uit, alsof ze verdoofd was. Ze hilde niet of zo, pas toen ze onze brief las. Toen probeerde ze door haar tranen heen naar ons te glimlachen en zei dat het erg attent van ons was, wat niet zo was, want het was het idee van de dominee geweest, maar dat vertelden we haar niet. We zijn die dag extra aardig en stil geweest en hebben verder de hele tijd gefluisterd. Ik vind het nu zo erg voor haar dat ze helemaal alleen is. Ik zal haar nooit meer Bloempje noemen. Niemand, denk ik.

Maandag 8 november 1943

Sinds de man van mevrouw Blumfeld is omgekomen, maak ik me veel zorgen om papa. Daarvoor nooit, maar nu wel, de hele tijd. Ik denk elke keer dat hij dood in het zand in Afrika ligt. Ik probeer dat niet te doen, maar het beeld dat hij daar ligt, komt elke keer terug. En dat is stom, dat weet ik, want ik heb gisteren nog een brief van hem gehad, eindelijk, en hij maakt het goed. (Zijn brieven doen er een eeuwigheid over voordat ze hier zijn. Op deze brief stond een datum van twee

maanden geleden.) Hij heeft er met geen woord over gesproken dat ik boos was. Hij deed zelfs de groeten aan Tips. Volgens papa is het zo heet in de woestijn dat hij op de motorkap van zijn jeep bijna een ei kan bakken. Hij zegt dat hij snakt naar een paar dagen met regenbuien en modder, zoals we hier in Devon hebben. Hij mist echt de modder. Hoe kun je nu modder missen? We zijn allemaal die modder meer dan zat. Het regent hier nu al dagen, druilerige, miezerige regen. Vandaag kwam de regen vanaf de zee, dus tegen de tijd dat ik van school thuis was, was ik drijfnat. Opa kwam daarna binnen. Hij had wat gedronken, maar hij drinkt altijd wat als hij naar de markt gaat, om de kou buiten te houden, zegt hij. Hij ging vlak voor de kachel zitten en stak zijn voeten in de onderste oven om zich op te warmen. Mijn moeder vindt het verschrikkelijk als hij dat doet, maar hij doet het toch. Hij heeft ook gaten in zijn sokken. Die heeft hij altijd.

'In de stad zie je wel honderden van die kauwgom kauwende yanks,' zei hij. 'Het zijn verdomme net vliegen die op een koeienvlaai afkomen.' Ik vind het prachtig als opa zo praat. Het leverde hem een boze blik van mama op, maar dat kon hem niets schelen. Met een ondeugende grijns knipoogde hij tegen me en ging door met praten. Hij zei dat er vast iets aan de hand was: waar je maar kijkt, kom je brandstofdepots tegen, overal worden tenten opgezet, tanks

en vrachtwagens staan her en der geparkeerd. 'Het is iets heel belangrijks,' zei hij. 'Neem dat maar van me aan.'

Het regent nog steeds buiten. Terwijl ik aan het schrijven ben, striemt het tegen de ramen en het hele huis kraakt en schudt, bijna alsof het op het punt staat om op te stijgen en over de zee weg te vliegen. Ik hoor de koeien in de stal loeien. Ze zijn bang. Tips is ook doodsbang. Ze wil zich verstoppen. Ze probeert haar kop steeds dieper in mijn oksel te duwen, zodat ik bijna niet kan schrijven. Ik ben niet bang, ik ben gek op storm. Ik vind het prachtig als de zee aan komt denderen en de wind zo hard waait dat je bijna geen adem kunt halen.

Mevrouw Blumfeld zei vanochtend iets wat me ook de adem benam. Die Daisy Simmons, Neds kleine zusje, stelt altijd vragen als ze dat niet moet doen en vandaag stak ze haar vinger op en vroeg mevrouw Blumfeld of ze moeder was, zomaar! Mevrouw Blumfeld leek het helemaal niet erg te vinden. Ze dacht even na en zei toen dat ze nooit kinderen van zichzelf zou hebben, maar dat dat ook niet hoefde, omdat ze ons allemaal had. Wij zijn nu haar familie. En ze had haar katten, waar ze dol op was. Ik wist niet dat ze katten had. Ik zat haar aan te kijken toen ze dat zei, en je kon zien dat ze echt van ze hield. Wat heb ik me in haar vergist. Ze houdt van katten, dus moet ze wel aardig zijn. Ik ga nu slapen en ga niet denken dat papa in de woestijn ligt. Ik ga maar denken aan

mevrouw Blumfeld die met haar katten thuis is.

Ik ging net het raam dichtdoen en ik zag een kerkuil over het erf vliegen, wit en stil in de duisternis. Het ene moment was hij er, het volgende moment was hij weer weg. Een spookuil. Hij krast. Ze krassen, ze doen niet oehoe oehoe. Wat een gek woord als je dat opschrijft, maar uilen hoeven het immers niet op te schrijven. Ze hoeven alleen maar te krassen of te oehoeen.

Zaterdag 13 november 1943

Vandaag was een dag die de rest van mijn leven zal veranderen.

Opa had gelijk toen hij zei dat er iets aan de hand was. En het is iets belangrijks ook, iets heel belangrijks. Ik moet mezelf elke keer in de arm knijpen om te geloven dat het waar is, dat het echt gaat gebeuren. Gisteren was een dag als alle andere. Regen. School. Staartdelingen. Dictee. Barry die in zijn neus zat te peuteren. Barry die me vanaf de andere kant van de klas toelachte met die grote, ronde ogen van hem. Ik wou dat hij niet zo naar me lachte. Hij lacht altijd zo.

Vandaag was de grote dag. Ik wist al de hele dag dat er 's avonds een of andere vergadering in de kerk was, dat van ieder huis iemand daar naartoe moest gaan en dat het belangrijk was. Ik wist dat, omdat mama en opa daar, voordat

ik naar school ging, tijdens het ontbijt over zaten te ruziën. Opa gedroeg zich als een sikkeneurige, oude bok. De laatste tijd is hij nogal knorrig. (Volgens mama komt dat door zijn reuma, met vochtig weer heeft hij daar meer last van). Hij bleef maar volhouden dat hij nog te veel werk op de boerderij had om zich ook nog eens bezig te houden met vergaderingen en zo. En daarbij, zei hij, waren vrouwen beter in praten omdat ze dat meer deden. Natuurlijk werd mama toen echt boos, zodat ze een ouderwets twistgesprek hadden. Uiteindelijk gaf mama zich gewonnen en zei dat zij wel zou gaan, en ze vroeg me of ik meeging omdat ze dan niet alleen was. Ik had eigenlijk geen zin, maar nu ben ik blij dat ik ben gegaan, echt blij.

De kerk zat stampvol. Tegen de tijd dat wij aankwamen, waren er alleen nog staanplaatsen. Toen stond die hoge piet op, lord Me-zus-en-me-zo, en begon te praten. Ik lette eerst niet op, want hij had zo'n eentonige, bekakte (weer zo'n mooi woord) stem, dat ik bijna in slaap viel. Maar plotseling voelde ik een vreemde stilte om me heen. Het leek net of iedereen was opgehouden met ademen. Iedereen zat te luisteren, dus luisterde ik ook. Ik kan me zijn exacte woorden niet meer herinneren, maar volgens mij was het zoiets.

'Ik weet dat ik veel van jullie vraag,' zei de hoge piet, 'maar ik verzeker jullie dat we het niet zouden vragen als het niet nodig was, als het niet echt noodzakelijk was. Ze hebben het

strand bij Slapton Sands nodig en het hele gebied daarachter, dit dorp inbegrepen. Ze hebben het nodig omdat ze de landingen vanuit de zee moeten oefenen voor de invasie van Frankrijk. Dat is alles wat ik jullie kan vertellen. De rest is uiterst geheim. Het heeft dus geen zin me er iets over te vragen, want ik weet niet meer dan jullie. Wat ik wel weet, is dat jullie vanaf vandaag zeven weken de tijd hebben om te verhuizen, met heel jullie hebben en houden. En dat bedoel ik precies zo. Jullie moeten alles meenemen: meubilair, eten, kolen, al jullie beesten, landbouwwerktuigen, brandstof en alle veevoer en oogst die vervoerd kan worden. Jullie moeten niets van waarde achterlaten. Als de zeven weken voorbij zijn, mag niemand meer terug, en dan bedoel ik ook niemand. Er zal een grensafscheiding met prikkeldraad komen en overal zullen wachten staan om jullie weg te houden. Los daarvan is het ook gevaarlijk. Er zal met scherp worden geschoten, echte granaten, echte kogels. Ik weet dat het moeilijk is, maar denk niet dat het alleen om Slapton gaat, dat jullie de enigen zijn. Torcross, East Allington, Stokenham, Sherford, Chillington Strete, Blackawton: drieduizend mensen moeten hun huizen uit; 750 gezinnen, ruim twaalfduizend hectare land moeten in zeven weken worden ontruimd.'

Sommige mensen probeerden op te staan om vragen te stellen, maar het had geen zin. Hij gebaarde gewoon dat ze moesten gaan zitten.

'Zoals ik jullie gezegd heb, heeft het geen nut om me naar het hoe en waarom te vragen. Wat ik weet, heb ik jullie verteld. Ze hebben het nodig voor oorlogsinspanningen, voor trainingsdoeleinden. Dat is al wat jullie moeten weten.'

'Ja, maar voor hoe lang?' vroeg de dominee van achter in de kerk.

'Een maand of zes, negen, misschien langer. We weten het nog niet. En maken jullie je niet ongerust. We zullen ervoor zorgen dat iedereen een plek heeft om te wonen, en natuurlijk zullen alle boerderijen en bedrijven een fatsoenlijke schadeloosstelling ontvangen voor alle geleden verlies of schade. En op dat punt moet ik eerlijk tegen jullie zijn, ik moet jullie waarschuwen dat er schade zal zijn, een heleboel.'

Je kon een speld horen vallen. Ik verwachtte veel protesten en vragen, maar iedereen leek met stomheid geslagen. Ik keek op naar mama. Met een bleek gezicht staarde ze voor zich uit, haar mond half-open. De hele weg naar huis bleef ik haar vragen stellen, maar ze zei geen woord tot we bij het erf kwamen.

'Het wordt zijn dood,' fluisterde ze. 'Je opa. Het wordt zijn dood.'

Toen we binnenkwamen, vertelde ze het meteen. Opa zat in zijn stoel en was zoals gewoonlijk zijn tenen aan het verwarmen in de oven. 'We moeten onze biezen pakken,' zei

ze, en ze vertelde hem alles. Opa was even stil. Toen zei hij alleen maar: 'Dan zullen ze me naar buiten moeten dragen. Ik ben hier geboren en ik zal hier doodgaan. Ik ga hier niet weg, niet voor die verdomde yanks, voor niemand.' Mama zit nog steeds beneden met hem, ze probeert hem te overtuigen. Maar hij wil niet luisteren. Dat weet ik. Opa zegt niet veel, maar wat hij zegt, meent hij. Hij blijft ook bij wat hij zegt. Tips is op mijn bed gesprongen en liep met haar modderige poten over mijn dagboek. Ze heeft geluk dat ik zoveel van haar hou.

≡

Dinsdag 16 november 1943

Op school, in het dorp, waar je ook naartoe gaat of wie je ook tegenkomt, iedereen praat erover: de evacuatie. Het is net of er ineens een vloek op ons is neergedaald. Memand lacht, niemand is nog dezelfde. Sinds we het te horen hebben gekregen, hangt er een dikke mist. Hij hangt over ons heen, probeert langs de ramen binnen te komen. Ik vraag me af of die ooit nog wel zal weggaan, of we ooit nog wel eens de zon zullen zien.

Wat Barry betreft, ben ik helemaal van mening veranderd. Die schooier van een Bob Bolan kwam tijdens het speelkwartier naar me toe en begon over opa, alleen maar omdat hij de enige in het dorp is die weigert te vertrekken. Bob zei dat hij een stomme, oude sukkel was. Hij zei dat ze

hem in een gekkenhuis moesten opsluiten. Maisie stond bij me, en ze nam het niet één keer voor me op, en ik dacht nog wel dat ze mijn beste vriendin was. Nou, dat is ze dus niet, niet meer tenminste. Niemand trok partij voor me, dus moest ik het zelf doen. Ik duwde Schooier (Ik noem hem geen Bob meer, want Schooier past beter bij hem) en Schooier duwde terug, en ik viel en schaafde mijn elleboog. Ik zat daar het zand van mijn huid te peuteren en probeerde niet te laten zien dat ik huilde, toen Barry eraan kwam. Het volgende dat ik weet, is dat hij Schooier op de grond had liggen en hem aan het stompen was. Mevrouw Blumfeld had hem eraf moeten trekken, maar Schooier had toen al wel een bloedneus, net goed. Terwijl ze met hen beiden weer de school in ging, keek Barry over zijn schouder en glimlachte. Ik heb nog niet de kans gehad om hem te bedanken, maar dat ga ik zeker doen. Als hij nu eens ophield met in zijn neus te peuteren en naar me te lachen, zou ik hem volgens mij best heel aardig vinden. Maar met hem zoenen doe ik niet.

≡

Dinsdag 30 november 1943

Er zijn al mensen aan het verhuizen. Vanochtend zag ik Maisies vader de weg op gaan met een karrenvracht bedden en stoelen, kasten, theekisten en nog meer. Maisie zat bovenop en zwaaide naar me. We zijn weer vriendinnen,

maar ze staat niet meer op de eerste plaats. Wat mij betreft staat Barry daar nu, want ik weet dat ik hem echt kan vertrouwen. Toen zag ik miss Langley wegrijden in een auto, met op het dak een heleboel tassen en koffers. Op haar schoot zat Jimbo, haar verschrikkelijke Jack Russell, die Tips elke keer als hij haar ziet de bomen injaagt. Mama vertelde me dat miss Langley naar een nicht in Schotland gaat, honderden kilometers ver weg. Ik heb het net aan Tips verteld en ineens ligt ze blij te snorren. Volgens mij omdat ze zich 'bevrijd' voelt.

Een heleboel mensen gaan bij familie logeren, en dat zouden wij ook kunnen, alleen wil opa daar niet van horen. De boerderij van oom George ligt maar een paar kilometer verderop, vlak achter waar de grensafscheiding zal komen. Ze zijn hem al aan het optrekken. Hij zei dat hij ons met plezier wil helpen, we zijn niet voor niets familie. Dat hoorde ik hem tegen opa zeggen. We zouden onze melkkoeien mee naar hem kunnen nemen, al onze schapen, alle landbouwwerktuigen, papa's Fordson tractor, alles. Het zal wel krap worden, zei oom George, maar het zou wel gaan. Opa wil niet luisteren. Hij wil niet weg en daarmee uit.

≡

Woensdag 1 december 1943

Tijdens het speelkwartier zag ik Barry in z'n eentje op de

vuilnisemmers achter het fietsenhok zitten. Zijn ogen zagen helemaal rood. Hij had gehuild, maar hij probeerde het niet te laten merken. Eerst wilde hij me niet vertellen waarom, maar na een tijdje had ik het er toch uit. Het kwam omdat mevrouw Morwhenna geen plaats meer voor hem heeft als ze volgende week naar Kingsbridge verhuist. Hij vindt haar heel aardig en nu heeft hij niemand om naartoe te gaan. Dus, om hem op te beuren en om wat hij onlangs voor mij met Schooier had gedaan, zei ik dat hij na school bij mij mocht komen spelen, zolang hij maar niet in zijn neus peuterde. Hij kikkerde daarna op, en hij werd zelfs nog vrolijker toen hij de koeien en de schapen zag. En toen hij papa's Pordson tractor zag, was hij helemaal door het dolle heen. Het leek wel of hij een nieuw stuk speelgoed had gekregen. Ik kon hem er niet vanaf krijgen. Opa nam hem mee voor een ritje rond de boerderij en het hem zelfs sturen, wat niet eerlijk was, want dat heeft hij mij nooit laten doen. Toen ze terugkwamen, waren ze allebei zo gelukkig als iets. Ik heb opa in geen jaren zo horen lachen. Barry deed zich te goed aan mijn moeders cake, plak na plak, en ondertussen bleef hij maar praten over de tractor en de boerderij (en niemand zei dat hij niet met volle mond moest praten, wat ook niet eerlijk was, want als ik dat doe, geeft mama me altijd een standje). Hij zou alles naar binnen hebben gewerkt als mama de cake niet had weggehaald. Hij lacht nog steeds veel naar me, maar ik vind

het nu niet meer zo erg. Ik vind het eigenlijk wel leuk.

Toen we daarna over het pad naar het hek van de boerderij liepen, zat hij plotseling helemaal in de put. Onderweg deed hij amper zijn mond open. Toen flapte hij het er ineens uit. 'Ik zou hier kunnen komen logeren,' zei hij. 'Ik zou niet vervelend zijn, echt niet. Ik zou niet in mijn neus peuteren, echt niet.' Ik kon geen nee zeggen, maar ik wilde ook geen ja zeggen. Ik bedoel, het zou zijn of ik nog een broer had. Ik heb nooit een broer gehad en ik wist niet of ik er wel een wilde, ook al was Barry nu mijn beste vriend. Dus ik zei misschien. Ik zei dat ik het zou vragen. En dat heb ik tijdens het avondeten gedaan. Opa hoefde er zelfs niet eens over na te denken. 'Die knul heeft een dak boven zijn hoofd nodig,' zei hij. 'Dat hebben wij. Hij moet eten. Dat hebben wij ook. We hadden eigenlijk een paar van die jonge evacués in huis moeten nemen, maar tot nu hield ik niet zo van stadsmensen. Op deze is niets aan te merken. Hij is een aardige knul. Bovendien kan het geen kwaad hier een jongen te hebben. Dan is het weer als vroeger, toen je vader nog jong was. Zeg maar dat hij kan komen.'

Hij heeft me niet gevraagd wat ik ervan vond, wat mama ervan vond. Hij zei gewoon ja. Het verraste me zo dat ik even aan het idee moest wennen, net als mama. Dus het ziet er naar uit dat ik een soort broer erbij krijg. Mama kwam net en ging op mijn bed zitten. 'Vind je het erg dat Barry komt?' vroeg ze.

'Hij is volgens mij wel aardig,' zei ik. En dat is hij ook, als hij maar niet in zijn neus peutert.

'Eén ding is zeker, het zal opa gelukkiger maken,' zei mama. 'Als hij gelukkiger is, dan is het misschien makkelijker om hem over te halen om weg te gaan, om in te trekken bij oom George. Ze zullen ons er namelijk toch uit zetten, Lily, of hij het leuk vindt of niet.' Ze gaf me vanavond een lekkere, lange knuffel. Dat heeft ze al tijden niet gedaan. Volgens mij denkt ze dat ik voor zoiets te oud ben, maar dat is niet zo.

Ik heb nu al een hele tijd geen nachtmerries over papa meer gehad en dat is goed. Maar ik heb ook niet veel aan hem gedacht en dat is minder goed.

≡

Woensdag 15 december 1943

Barry trok vanmiddag bij ons in. Hij liep vanuit school met me mee en had zijn koffer bij zich. Hij huppelde bijna de hele weg. Hij slaapt in de kamer aan het einde van de gang. Volgens opa sliep papa daar altijd toen hij klein was. Meteen na het eten nam opa hem mee naar buiten om de koeien te voeren. Aan de blik op Barry's gezicht te zien toen hij terugkwam, ben ik ervan overtuigd dat Barry denkt dat hij in het paradijs is. Zoals hij al zegt, in Londen zijn geen tractors en ook geen koeien, schapen en varkens. Hij is er al achter dat hij het meest van schapen houdt. En hij houdt ook van

modder, en hij houdt ervan om de heuvels af te rollen zodat zijn jas helemaal onder de schapenstront zit. Hij vertelde mama dat bruin zijn lievelingskleur is omdat hij van modder houdt en van worstjes. Vandaag ben ik iets meer over hem te weten gekomen. Hij vertelt meer aan mama dan aan mij. Maar ik luister. Hij zei natuurlijk niet veel over zijn vader, maar zijn moeder werkt op de bussen in Londen als conductrice, dat is iemand die de kaartjes verkoopt, zegt hij. Dat is tot nu toe alles wat ik over hem weet, behalve dat hij zijn haar rond zijn vinger draait als hij van streek is, en dat hij niet van katten houdt omdat ze naar hem lachen. Je kunt goed met hem praten. Hij glimlacht steeds naar me. Als hij bij ons woont, is het hem geraten om aardig tegen Tips te doen. Zo! Op school zit hij vaak aan zijn haar te friemelen. Dat is me in de klas opgevallen, vooral als hij moet schrijven. Hij heeft moeite met schrijven. Mevrouw Blumfeld probeert hem met zijn letters en zijn spelling te helpen, maar hij blijft alles door elkaar halen. (Volgens mij is hij er bang voor, voor letters bedoel ik.) Maar met cijfers heeft hij geen problemen. Hij heeft zijn vingers niet eens nodig. Hij doet het allemaal uit zijn hoofd en dat kan ik niet.

Opa zegt nog steeds tegen iedereen dat hij niet van plan is te vertrekken. Er zijn al een heleboel mensen bij hem langs geweest om hem over te halen: de dominee, dokter Morrison, zelfs majoor Tucker kwam vanuit het landhuis naar

ons toe. Maar opa wijkt niet. Hij gaat gewoon door of er niets aan de hand is. Het halve dorp is inmiddels verhuisd, ook boer Gent naast ons. Ik zag dat gisteren zijn laatste landbouwwerktuigen werden weggehaald. Zijn beesten zijn allemaal al weg. Ze zijn vorige week naar de markt gegaan. Zijn boerderij is leeg. Anders kan ik vanuit mijn raam een paar lampen zien branden, maar nu niet meer. Het is nu donker, aardedonker. Het lijkt net of het huis ook weg is.

We zien met de dag meer Amerikaanse soldaten en vrachtwagens het dorp binnenkomen. Opa doet net of hij niets ziet. Barry is nu met hem weg, ze zijn gaan melken. Ik zag hen een tijdje geleden samen weggaan, met hun laarzen klossend over het erf. Barry zag eruit als of hij nooit anders had gedaan, of hij zijn hele leven hier al woonde, alsof hij opa's kleinzoon was. Eerlijk gezegd ben ik een beetje jaloers. Nee, dat is niet helemaal waar. Ik ben heel erg jaloers. Ik heb vaak gedacht dat opa wilde dat ik een jongen was. Nu weet ik het zeker.

Donderdag 16 december 1943

Morgen na schooltijd zit het trimester er weer op en dat is vier dagen vroeger dan we dachten. We hebben dus vier dagen extra vakantie. Hoera! Jippie! Dat komt omdat ze alle lessenaars, het schoolbord, de boekenkasten, alles, tot het

laatste krijtje toe, uit de school moeten halen. Mevrouw Blumfeld vertelde dat de Amerikaanse soldaten ons morgen komen helpen verhuizen. Na Kerstmis gaan we in Kingsbridge naar school. Er komt een bus om ons daarheen te brengen, want het is te ver om te lopen. En Mevrouw Blumfeld zei vandaag dat ze daar ook onze juffrouw zal zijn. We juichten allemaal, en dat meenden we ook. Ze is de beste juffrouw die ik ooit heb gehad, alleen begrijp ik haar niet altijd, en dat komt door de manier waarop ze praat. Omdat ze uit Nederland komt, hebben we een heleboel foto's van Amsterdam aan de muur hangen. Daar hebben ze grachten in plaats van wegen. Ze heeft twee schilderijen opgehangen, allebei van Nederlanders, een van een oude dame in een hoed, van een schilder die Rembrandt heet (dat is vreemd geschreven, maar zo moet het echt) en een van allerlei verschillende kleuren schepen op een strand, van iemand anders. Ik weet zijn naam niet meer, volgens mij was het iets met 'van' erin of zo.

Ik zat vandaag naar dat schilderij te kijken toen we kerstliedjes aan het zingen waren. We zongen Ik zag drie schepen binnenvaren en daar hingen al die schepen aan de muur. Gek eigenlijk. Ik begrijp dat kerstliedje niet. Wat hebben drie binnenvarende schepen nu te maken met de geboorte van Jezus? Ik vind de melodie wel mooi. Terwijl ik dit schrijf zit ik het te neuriën.

We vinden het allemaal erg dapper van haar dat ze doorgaat met ons les te geven nadat haar man is verdronken. Alle anderen in het dorp mogen haar nu ook. Ze fietst altijd met haar blauwe sjaal om, en belt en zwaait als ze ons ziet. Ik hoop dat ze is vergeten hoe gemeen ik tegen haar gedaan heb toen ze er nog maar pas was. Volgens mij wel, want ze heeft mij uitgekozen om tijdens het kerstconcert een solo te zingen, het eerste couplet van *In the Bleak Midwinter*. Ik oefen de hele tijd: op weg naar huis, buiten op het veld, in bad. Volgens Barry klinkt het heel goed, en dat is lief van hem. En hij peutert helemaal niet meer in zijn neus en lacht ook niet meer de hele tijd naar me. Misschien weet hij dat Inj niet meer naar me hoeft te lachen, misschien weet hij dat ik hem toch wel aardig vind. Het klinkt echt goed als ik in bad zit te zingen. Maar ik kan moeilijk het bad mee naar de kerk nemen, hè?

Zaterdag 18 december 1943

Ik ben dol op kerstliedjes, vooral op *In the Bleak Midwinter*. Ik wou dat we ze ook zongen als het geen Kerstmis was. Vannmiddag hadden we ons kerstconcert in de kerk en ik moest mijn couplet in het bijzijn van iedereen zingen. Bij een paar noten trilde ik wat, maar dat kwam omdat ik vlak voordat ik op moest, stond te trillen als een blad. Barry zei dat het heel

goed klonk, maar ik weet dat hij dat zei om me blij te maken. En dat was ook zo, maar toen dacht ik erover na. Barry kan namelijk geen fatsoenlijke noot zingen, dus kan hij toch niet weten of het goed of slecht klonk?

We hebben nu nog maar tien dagen en dan moeten we echt weg. Barry blijft me maar vragen wat er met opa gaat gebeuren als hij weigert weg te gaan. Hij is bang dat ze hem naar de gevangenis zullen sturen. Dat komt omdat we gisteren het leger en de politie op bezoek hebben gehad, die tegen opa zeiden dat hij zijn spullen moest pakken en moest vertrekken, wilde hij niet echt in problemen komen. Opa gooide hen eruit, maar ze zeiden dat zouden terugkomen. Ik wou alleen dat Barry ophield me elke keer te vragen wat er ging gebeuren, want ik weet het toch ook niet? Memand weet het. Misschien zetten ze hem wel in de gevangenis. Misschien zetten ze ons allemaal wel in de gevangenis. Ik word elke keer doodsbang als ik eraan denk. Dus probeer ik er maar niet aan te denken. Als ik er wel aan denk, dan moet ik me gewoon ergens anders zorgen om maken.

Vanavond zaten Barry en ik boven aan de trap in onze ochtendjassen te luisteren naar mama en opa die beneden in de keuken er weer over aan het ruziën waren. Ik heb opa nog nooit zo kwaad gehoord. Hij zei dat hij zich nog liever door het hoofd schoot dan van de boerderij weg te gaan. Hij bleef maar doorgaan over dat hij het met deze oorlog sowieso niet

eens is, dat hij er altijd tegen is geweest, dat hij tijdens de laatste wereldoorlog in de loopgraven had gezeten en dat hij toen voor zijn hele leven genoeg heeft afgezien. 'De mensen moesten eens weten hoe het echt was,' zei hij, en hij klonk alsof hij bijna huilde, zo kwaad was hij. 'Als ze het wisten, als ze gezien hadden wat ik heb gezien, dan zouden ze nooit meer jongemannen naar het front sturen. Nooit meer.' Hij wilde gewoon met rust gelaten worden op de boerderij.

Steeds weer probeerde mama hem te overtuigen, hem duidelijk te maken dat iedereen uit het dorp wegtrok, niet alleen wij; dat niemand weg wilde, maar dat we wel moesten, zodat de Amerikanen hun landingen konden oefenen, naar Frankrijk konden gaan en snel een einde konden maken aan de oorlog. Dan konden we allemaal weer vlug naar huis en zou papa weer bij ons zijn en was de oorlog achter de rug. Het was maar voor even, zei ze. Dat hadden ze beloofd. Maar opa wilde haar niet geloven en hen niet geloven. Volgens hem zeiden de yanks dat maar om hem weg te krijgen. Op het laatst liep hij met grote passen het huis uit en liet haar alleen zitten. We hoorden mama huilen, dus gingen we naar beneden. Barry zette een kop thee voor haar en ik hield haar handen vast en zei dat het allemaal in orde zou komen, dat ik er zeker van was dat opa uiteindelijk wel toe zou geven. Maar het waren alleen maar woorden. Hij zou niet gaan, in elk geval niet uit eigen beweging, nooit. Ze zouden hem naar buiten

moeten dragen en, zoals mama zei, dan zou zijn hart breken.

Donderdag 23 december 1943

Vandaag een brief van papa voor ons allemaal, waarin hij ons een gelukkig kerstfeest wenst. Hij vertelt dat hij nu in Italië zit en dat er alleen maar regen en modder is, en als je de ene heuvel op gaat, er altijd weer een andere vlak voor je ligt, maar dat elke heuvel hem tenminste dichterbij huis brengt. We hadden de brief net tijdens het ontbijt gelezen toen er op de deur werd geklopt. Het was mevrouw Blumfeld. Ze kwam ons een kerstkaart brengen, zei ze. Mama vroeg haar binnen. Haar gezicht was helemaal rood en ze was buiten adem van het fietsen. Het was zo vreemd om haar in huis te hebben. Ze leek nu helemaal niet meer op onze juffrouw, meer een tante die op visite kwam. Ze zat amper of Tips lag al op haar schoot. Ze nam een slokje van haar thee en zei hoe leuk ze Tips vond, zelfs toen die haar nagels aan haar knieën scherpte.

Toen keek ze ineens opa aan. Ik kan me niet alles meer herinneren wat ze zei, maar het was iets als dit. 'U en ik, meneer Tregenza,' zei ze, 'hebben volgens mij veel - hoe zeg je het ook weer in het Engels? - gemeen.' Opa leek wat in verwarring gebracht. 'Ik heb gehoord dat u de enige bent die niet wilt vertrekken. Ik denk dat ik hetzelfde zou doen als u. Ik hield van ons huis in Nederland, in Amsterdam. Daar ben

ik opgegroeid. Alles wat ik fijn vond, bevond zich in dat huis. Maar we moesten weg. We konden niet anders. We hadden geen keus, want de Duitsers kwamen eraan. Ze vielen ons land binnen. We deden wat we konden om hen tegen te houden, maar dat haalde niets uit. Er waren te veel tanks en vliegtuigen. Ze waren te sterk voor ons. Mijn man, Jacobus, was een jood, meneer Tregenza. Ik ben een jodin. We wisten wat ze met joden van plan waren. Ze wilden ons allemaal ombrengen, als een stel ratten, ze moesten van ons af. Dat wisten we. Dus moesten we thuis weg. We kwamen naar Engeland, meneer Tregenza, waar we veilig zouden zijn. Jacobus ging bij de koopvaardij. In Nederland was hij kapitein op een schip. Wij Nederlanders zijn goede zeelui, net als jullie Engelsen. Hij was een goede man en een heel vriendelijke man, net als u, dat weet ik van Barry en ook van Lily. Ze mogen hem dan hebben vermoord, meneer Tregenza, maar mij niet, nog niet. Als ze de kans kregen, deden ze dat. Als ze hier komen, doen ze dat.'

Opa's ogen bleven de hele tijd op haar gericht. 'Daarom vraag ik u om uw huis uit te gaan, net als ik heb gedaan, zodat de Amerikaanse soldaten kunnen komen. Ze zullen uw huis en uw land een paar maanden lenen om te kunnen oefenen. Dan kunnen ze de zee oversteken om mijn volk en mijn land, en ook veel andere landen te bevrijden. Dan zullen de Duitsers nooit hier komen, nooit door uw straten marcheren.

Dan zullen mijn landgenoten niet meer lijden. Ik weet dat het moeilijk is, meneer Tregenza, maar ik vraag u om dit te doen voor mij, voor mijn man, voor mijn land – ook voor uw land. Ik denk dat u dat zal doen, want ik weet dat u een goed hart hebt.'

Ik zag dat opa's ogen vol tranen stonden. Hij stond op, trok zijn jas aan en zette zijn hoed op zonder iets te zeggen. Bij de deur bleef hij staan en draaide zich om. Het enige wat hij zei was: 'Ik zal u één ding zeggen, mevrouw. Ik wou dat ik een juffrouw zoals u had gehad toen ik jong was.'

Toen ging hij naar buiten en Barry rende achter hem aan, terwijl wij daar achterbleven en elkaar zwijgend aankeken.

Mevrouw Blumfeld bleef daarna niet lang meer, en wij zagen opa en Barry pas weer toen ze terugkwamen voor de lunch. Opa stond zijn handen te wassen in de gootsteen toen hij plotseling zei dat hij er nog eens over had nagedacht en dat we na het eten alles konden gaan inpakken, dat hij meteen de schapen naar oom George zou brengen, en dat hij Barry en mij allebei nodig had om hem een handje te helpen. Daarna zei hij heel rustig: 'Totdat we terug kunnen komen.'

'Dat doen we, dat beloof ik,' zei mama tegen hem en ze ging naar hem toe om hem te omhelzen. Toen hilde hij. Dat was voor het eerst dat ik opa heb zien huilen.

Zaterdag 28 december 1943

Eerste kerstdag. Het had geen zin om net te doen of het een gelukkige kerst was. We probeerden er het beste van te maken. Zoals altijd hadden we alles versierd en hadden we een mooie kerstboom. Onze kousen lagen allemaal in opa's bed. Maar papa was er niet. Mama miste hem erg en ik ook. Barry had ook heimwee en opa zat de hele dag in de put en was chagrijnig vanwege de verhuizing. We hadden gebraden kip voor de lunch en dat monterde iedereen een beetje op. Ik vond een zilveren muntstuk in de kerstpudding en Barry vond er ook een, waardoor hij vergat dat hij heimwee had, al was het maar even. We hielpen opa die avond allemaal met melken om hem wat op te beuren, en dat lukte, maar niet lang. We hadden nog maar een week om alles hier weg te krijgen. Opa kan aan niets anders denken. In het hele huis staan de theekisten en dozen hoog opgestapeld. De gordijnen en lampenkappen zijn allemaal naar beneden gehaald, het meeste serviesgoed is al ingepakt. Er hangt dan wel kerstversiering, maar het voelt helemaal niet aan als Kerstmis.

Als cadeautje kreeg ik een paar rode, wollen handschoenen die mama speciaal voor mij stiekem had gebreid, en Barry kreeg een marineblauwe sjaal die hij de hele tijd draagt, zelfs onder het eten. Die had mama niet gebreid, daar had ze geen tijd voor. We zijn vanavond

allemaal naar de kerk gegaan. Dat zal de laatste keer voor een heel lange tijd zijn. Ze gaan er alle waardevolle dingen uit halen: gebrandschilderde ramen, kandelaars, banken - zodat ze niet worden beschadigd. De Amerikaanse soldaten komen alles weghalen.

Rond de dingen die te zwaar zijn om te verhuizen, leggen ze zandzakken, zodat alles toch zoveel mogelijk wordt beschermd. Dat heeft de dominee ons verteld. Hij zei ook dat ze alle hulp konden gebruiken die ze konden krijgen. Ze beginnen morgen met het leeghalen van de kerk. Mama zegt dat we daar allemaal een handje moeten gaan helpen.

Ik heb Tips vanavond voor haar kerstmaal een paar stukjes koude kip gegeven. Ze heeft de schaal schoongelikt totdat hij blonk. Volgens mij is ze een beetje van streek. Ze weet dat er iets aan de hand is. Ze kan het zelf zien en ze voelt het ook aan. Ik denk dat ze ongelukkig is omdat ze weet dat wij ongelukkig zijn.

Ik ben oom George nu al zat en we zijn nog niet eens bij hem ingetrokken. Hij praat alleen maar over de oorlog: de Duitsers dit en de Russen dat. Hij zit, met zijn oor bijna op de radio geplakt, commentaar op het nieuws te leveren. Zelfs vandaag, op eerste kerstdag, gaat hij maar door over hoe we 'Duitsland helemaal plat moeten bombarderen voor alles wat ze ons hebben aangedaan!' Maar als hij er eenmaal over begon, had iedereen het erover. Dus ging ik maar naar bed.

Het zou een dag van vrede en saamhorigheid moeten zijn. En het enige waar ze over kunnen praten, is de oorlog. Ik word daar zo verdrietig van, en op kerstdag zou ik niet verdrietig moeten zijn. Maar dat ben ik nu wel. Gelukkig kerstfeest, papa.

P.S.: Net nadat ik in mijn dagboek had geschreven, hoorde ik Barry in zijn kamer huilen, dus ging ik naar hem toe. Hij wilde het me eerst niet vertellen, maar hij had een beetje heimwee, hij miste zijn moeder, zei hij. En zijn vader, vooral zijn vader. Wat moest ik zeggen? Mijn vader leeft nog en ik woon in mijn eigen huis en ga naar mijn eigen school. Toen kreeg ik een idee. 'Zullen we de koeien een gelukkig kerstfeest gaan wensen?' zei ik. Hij vrolijkte meteen op. Dus slopen we in onze ochtendjas en op onze pantoffels naar beneden en renden naar de schuur. Ze lagen allemaal op het stro te herkauwen, terwijl hun kalveren lagen te slapen. Barry ging op zijn hurken zitten en aaide een ervan dat op zijn vinger zoog, totdat hij begon te giechelen en zijn vinger terugtrok. We liepen terug over het erf toen hij het me vertelde. 'Ik haat de radio,' zei hij opeens. 'Het gaat altijd over de oorlog en de luchtaanvallen, en dan moet ik altijd aan mijn moeder denken en dan mis ik haar het meest. Ik wil niet dat ze doodgaat. Ik wil geen wees worden.'

Ik pakte zijn hand en kneep erin. Ik was te veel van streek om iets te zeggen. Als ik klaar ben met dit te schrijven, moet

ik voor Barry's moeder bidden, zo hard als ik nog nooit heb gebeden.

Zondag 26 december 1943

Het is al lang geleden dat ik zo'n rare en gelukkige dag heb meegemaakt. Ik heb iemand ontmoet die wel zo anders is. In alle opzichten. Hij ziet er anders uit, hij klinkt anders, hij is anders. En het mooiste is, hij is mijn vriend.

Het was de bedoeling dat we zouden helpen met dingen uit de kerk te verhuizen, maar het grootste deel van de tijd keken we alleen maar toe omdat de yanks het allemaal voor ons deden. Opa heeft gelijk. Ze kauwen veel kauwgom. Maar ze zien er heel blij uit, lachen voortdurend en maken grapjes. Een paar van hen droegen zandzakken de kerk in terwijl anderen de kerkbanken en stoelen, gezangboeken en knielbankjes naar buiten brachten.

Ineens herkende ik een van hen. Het was dezelfde zwarte soldaat die ik een tijdje geleden in de jeep had gezien. En hij herkende me ook. 'Hé, hallo! Hoe gaat het?' zei hij. Ik heb nog nooit iemand zo zien lachen als hij. Zijn hele gezicht begon te stralen. Hij zag er te jong uit om soldaat te zijn. Hij leek heel blij te zijn me daar te zien, iemand die hij herkende. Hij hurkte zodat zijn gezicht dicht bij het mijne was. 'Thuis in Atlanta - dat ligt in Georgia, in Amerika, helemaal aan de

andere kant van de zee – heb ik drie zusjes,' zei hij. 'En die zijn net zo knap als jij.'

Toen kwam er een andere soldaat aan – ik denk een sergeant of zo, want hij had een heleboel strepen op zijn arm, ze zaten ondersteboven, heel anders dan de strepen van onze soldaten. De sergeant zei hem dat hij zandzakken moest sjouwen, niet met kinderen moest kletsen. Dus hij zei: 'Yessir.' Toen ging hij weg en lachte over zijn schouder naar me. De volgende keer dat ik hem zag, liep hij langs me heen met onder elke arm een zandzak. Hij bleef bij me staan en keek van heel hoog op me neer. 'Hoe heet je, meisje?' vroeg hij. Dus dat vertelde ik hem. Toen zei hij: 'Ik heet Adolphus T. Madison (de T staat voor Thomas). Soldaat eerste klas in het Amerikaanse leger. Mijn vrienden noemen me Adie. Ik vind het leuk om kennis met je te maken, Lily. Een zonnestraaltje uit Atlanta, dat hen je, een zonnestraaltje uit Atlanta.'

Memand heeft ooit zoiets tegen me gezegd. Hij keek me recht aan terwijl hij sprak, dus ik weet dat hij elk woord meende. Maar de sergeant schreeuwde weer naar hem, en hij moest gaan.

Toen kwam Barry eraan, en de rest van de dag stonden we achter in de kerk te kijken naar de soldaten die in- en uitliepen en nu allemaal zandzakken gingen halen en naar binnen droegen, en elke keer als Adie langskwam, lachte hij vrolijk naar me. De dominee maakte zich druk als een oude

kip en zei tegen de yankeesoldaten dat ze voorzichtiger moesten zijn, vooral als ze zandzakken rond de doopvont legden. 'Die doopvont is namelijk heel kostbaar,' zei de dominee. Ik zag dat ze het niet prettig vonden lastiggevalen te worden, maar ze waren te beleefd en te eerbiedig om iets te zeggen. De dominee bleef maar doorgaan met tegen hen zeuren. 'Het is het waardevolste stuk in de kerk. Het is Normandisch, dus heel oud.' Even later liepen een paar yanks met zandzakken langs ons heen toen een van hen zei: 'Als we toch naar Normandië gaan, kunnen we die misschien net zo goed meenemen!'

Barry en ik konden daarna niet meer van het lachen. De dominee zei dat we niet in de kerk hoorden te lachen, dus gingen we naar buiten en lachten op het kerkhof verder.

Toen we vanavond terugkwamen, vertelden we opa en mama het verhaal en zij moesten zo hard lachen dat de tranen bijna over hun wangen liepen. Het was een leuke, heel leuke dag. Ik hoop dat Adie in de oorlog niet wordt doodgeschoten. Hij is zo aardig. Ik ga vanavond voor hem bidden, en ook voor papa.

Tips heeft net een dode muis binnengebracht en aan mijn voeten gelegd. Ze weet dat ik een hekel aan muizen heb, of ze nu dood of levend zijn. Ik wou echt dat ze dat niet deed. Ze zit daar haar lippen af te likken, en ze lijkt zo ingenomen met zichzelf. Soms denk ik dat ik begrijp waarom Barry niet van

katten houdt.

Maandag 27 december 1943

Het is mijn allerlaatste nacht in mijn eigen slaapkamer. Tot nu toe heb ik er volgens mij nooit bij stilgestaan dat het echt zou gebeuren, niet bij ons, niet bij mij. Het gebeurde bij alle anderen. Alle anderen waren aan het verhuizen, maar op de een of andere manier kon ik me niet indenken dat er ooit een dag zou komen dat wij hetzelfde moesten doen. Maar morgen is het de laatste dag en morgen komt eraan. Morgen rond deze tijd zal mijn kamer leeg zijn, het hele huis zal dan leeg zijn. Ik heb in mijn hele leven nog nooit ergens anders geslapen dan in deze kamer. Voor het eerst denk ik dat ik begrijp waarom opa weigerde om voor zo'n lange tijd te vertrekken. Het kwam niet alleen omdat hij koppig en moeilijk en knorrig was. Hij houdt van deze plek en ik ook. Ik kijk de kamer rond en het is een deel van mij. Ik hoor hier thuis. Als ik nog meer schrijf, ga ik huilen, dus ik stop maar.

Dinsdag 28 december 1943

Onze eerste avond bij oom George en het is koud. Maar er is iets ergers, iets veel ergers. Tips is weg. Ze is niet bij ons.

We zijn vandaag naar hier verhuisd en we waren de laatsten van het hele dorp. Opa is daar erg trots op. We kregen een heleboel hulp. Mevrouw Blumfeld kwam en Adie ook, samen met een stuk of zes andere yanks. Zonder hen was het ons niet gelukt. Alles staat hier nu, alle theekisten, alle meubels. Het meeste is opgeslagen onder een oud zeil in de graanschuur van oom George. Maar de koeien zijn nog steeds thuis op de boerderij. We gaan ze morgen halen, zei opa, en drijven ze dan de weg op.

Oom George heeft hier plaats gemaakt voor ons allemaal. Hij zal heus wel aardig zijn, maar hij praat te veel in zichzelf en hij bromt en hijgt te veel, en als hij zijn neus snuit, klinkt het net als een misthoorn. Hij is erg vies en smerig en slordig, en dat vindt mama erg, en volgens mij is hij ook een beetje trots. Toen ik hem voordat ik ging zitten vroeg welke stoel van hem was, probeerde ik alleen maar beleefd te zijn, want dat had mama gevraagd. Oom George zei: 'Deze stoelen zijn allemaal van mij, Lil.' (Ik wou dat hij me geen Lil noemde, alleen papa en mama noemen me zo.) Hij lachte toen hij dat zei, maar hij meende het, dat weet ik zeker. Volgens mij doet hij zo uit de hoogte omdat hij mama's oudste broer is. Hij blijft er maar over doorgaan dat papa niet naar de oorlog had moeten gaan en haar alleen had moeten achterlaten. Dat vind ik ook, maar ik vindt het niet leuk als oom George dat zegt. Trouwens, ze is niet eens alleen. Ze heeft opa en ze heeft mij.

Mama zegt dat ik geduld met hem moet hebben omdat hij een vrijgezel is, wat inhoudt dat hij zijn hele leven lang alleen woont en dat hij daarom zo slordig is en niet goed weet hoe hij met mensen moet omgaan. Ik zal het proberen, maar het zal niet meevallen. En bovendien ziet hij eruit als een vogelverschrikker, behalve als hij zijn burgerwachtuniform aanheeft. Als hij zijn uniform aanheeft, lijkt hij erg ingenomen met zichzelf. Volgens opa doet hij niet veel bij de burgerwacht, zit hij alleen maar op een uitkijkpost boven op een heuvel. Ze zouden moeten kijken of er vijandige schepen of vliegtuigen aankwamen, maar opa zegt dat ze alleen maar wat zitten te kletsen en te roken.

Ik mis mijn kamer thuis nu al. Mijn slaapkamer hier is niet alleen koud, maar ook heel klein, net een kast – een kast die ik met mama moet delen. Barry slaapt bij opa op de kamer. Dat was de enige manier om ons allemaal onder te brengen. Mama en ik moeten ook een bed delen, maar dat vind ik niet erg. Ik vind het eigenlijk wel fijn. We gaan lekker tegen elkaar liggen en zij houdt me warm! Ik heb geen tafel, dus ik schrijf dit terwijl ik in bed zit met mijn dagboek op mijn knieën. Ik wou dat Tips hier was. Ik mis haar en ik maak me echt zorgen om haar. Ze ging ervandoor toen iedereen het huis binnenkwam om de meubels naar buiten te dragen. Ik riep en riep, maar ze kwam niet. Ik doe mijn best om me geen zorgen te maken. Volgens mama heeft ze gewoon de benen

genomen en komt ze terug als alles in huis weer rustig is. Ze is ervan overtuigd dat ze er weer is als we morgen de beesten gaan halen. Ze blijft zeggen dat we nog twee dagen hebben voordat ze de boerderij afsluiten, maar het enige waaraan ik kan denken, is dat we daarna zes maanden lang of misschien zelfs nog langer, niet terug mogen. Stel dat Tips er morgen niet is? Stel dat we haar niet kunnen vinden?

Barry kan zijn geluk niet op, want hij kan nu met twee boeren werken en met twee tractors. Maar nog verrassender is dat ook opa blij is. Ik dacht dat hij erg verdrietig zou zijn als we thuis weggingen. Ik was erbij toen hij de deur afsloot en de sleutel in zijn vestzak liet glijden. Hij keek even naar het huis. Hij probeerde zelfs te glimlachen. Maar hij sprak geen woord. Hij pakte alleen mij en Barry bij de hand, en zonder om te kijken, liepen we samen weg. In de keuken van oom George deed hij meteen of hij thuis was. Hij had zijn voeten al in de oven gestopt, wat oom George duidelijk niet leuk vindt. Maar opa is veel ouder dan hij, dus moet hij er maar aan zien te wennen.

O ja, ik zou het bijna vergeten. Vanmiddag, toen ze onze keukentafel naar buiten droegen, heeft Adie me voorgesteld aan zijn vriend Harry. Hij komt ook uit Atlanta, en hij is zwart, net als Adie. Ze zijn soms heel moeilijk te verstaan, want ze spreken ander Engels dan wij. Adie praat het meest. Harry is als een broer voor mij, Lily, niet mijn echte broer, als je

begrijpt wat ik bedoel, maar gewoon mijn vriend. Zoals een tweeling, hè Harry? We zoeken elkaar altijd op. Harry en ik zijn samen opgegroeid, in dezelfde straat, dezelfde stad. We zijn ook allebei op dezelfde dag geboren, 25 november. We zijn allebei even oud, maar ik ben zes uur ouder, dat hebben onze moeders ons verteld en zij zullen het wel weten, denk ik. Zo is het toch, hè Harry?' Harry keek me glimlachend aan en knikte alleen maar. 'Harry zegt nooit veel,' zei Adie, 'maar hij denkt veel.' Ze werkten de hele dag samen door, pakten alles en droegen het naar buiten. Ze zijn ook heel sterk. Ze pakten opa's dressoir helemaal alleen op. Zonder te lujgen of te puffen. Ze pakten het op alsof het een veertje was.

Ik denk elke keer dat ik Tips buiten hoor, maar als ik dan kijk, is het de kater van oom George die op het erf loopt te miauwen. Ik hoop maar dat Tips met de kat van oom George kan opschieten. Tips houdt niet zo van andere katten. Maar als ik beleefd tegen oom George moet zijn, dan moet zij toch beleefd zijn tegen de kat van oom George? Morgen rond deze tijd zal Tips hier zijn en is alles weer prima de luxe! Ik moet om die uitdrukking altijd lachen, zelfs als ik verdrietig ben. Dus schrijf ik het nog eens: prima de luxe, prima de luxe. Het licht is net uitgegaan, dus ik denk dat ik nu maar ga stoppen.

Donderdag 30 december 1943

Ik kan Tips nog steeds niet vinden. Ik heb haar de hele dag gezocht. Ik heb in elke stal, elke schuur gekeken. Opa heeft het huis weer voor me opengedaan en ik ben in elke kamer geweest, zelfs op zolder. Ik heb in alle kasten gekeken, voor het geval ze zich per ongeluk heeft opgesloten. Opa is zelfs een ladder opgeklommen om in de kielgoten te kijken. Ik ben door de velden gelopen, terwijl ik met een lepel op haar etensbak sloeg en haar riep. Het enige wat ik hoorde, waren krassende kraaien en het geronk van een tractormotor in de verte.

Toen de koeien en schapen de weg naar oom George waren opgedreven, kwam iedereen terug om me te helpen. Mevrouw Blumfeld ging op haar fiets naar het dorp om daar te zoeken, met Barry achterop. Ze hebben Tips niet gezien, maar wel een heleboel yanks. Ze waren overal, vertelden ze, in vrachtwagens en jeeps en zelfs een paar in tanks.

Mama zegt steeds dat ik me geen zorgen hoeft te maken. Opa zegt dat katten negen levens hebben, dat Tips wel weer tevoorschijn komt zoals altijd, en dat is tot nu toe ook altijd zo geweest. Maar ik maak me wel zorgen. Ik kan nu alleen nog maar aan Tips denken. Ze loopt daar ergens buiten in de nacht, koud en nat, hongerig en verloren, en ik heb nog maar één dag om haar te vinden voordat de boerderij wordt

afgesloten.

Ik sta vroeg op. Barry zegt dat hij met me meegaat. We blijven zoeken tot we haar vinden, zegt hij. Eerder ga ik niet terug naar oom George.

Onze boerderij zag er vreemd uit toen ik vandaag terugging, zo stil en verlaten: een spookboerderij, een huis vol geesten.

Zorg dat je er morgen bent, Tips. Alsjeblieft, zorg dat je er bent. Het is je laatste kans.

≡

Vrijdag 31 december 1943

Zo'n dag als vandaag wil ik nooit meer meemaken. Volgens mij wist ik al dat we haar niet zouden vinden. Er waren buiten te veel mensen aan het zoeken. Ik wist dat ze haar alleen maar zouden afschrikken, en dat was ook zo. Als alleen Barry en ik en mama en opa er waren geweest, dan hadden we haar misschien gevonden. Tips kent ons.

Het was niet haar schuld. Mevrouw Blumfeld had alleen maar geprobeerd om te helpen, maar ze was iedereen gaan vertellen dat Tips vermist werd en ze had bijna het hele dorp meegebracht. Ze was er in alle vroegte om de zoektocht te organiseren. Ook de yanks kwamen, wel tientallen, en Adie en Harry vertelden hun waar ze allemaal moesten zoeken. Ze kanden de hele boerderij uit: elke schuur, elke voederbak,

elke hoek van elk veld, de hele beek af. Ze gingen zoeken in het bos, in de verlaten mijnsgroeve, en ik ging met hen mee en probeerde hun de hele tijd duidelijk te maken dat ze het wat rustiger aan moesten doen, alleen maar moesten kijken, niet roepen. Maar het had geen zin. Ik hoorde hen op de hele boerderij, terwijl ze al tikkend op blikken haar probeerden te roepen, om haar te verleiden binnen te komen.

De hele ochtend motregende het en 's middags kwam er vanuit zee een mist over de velden opzetten die de hele boerderij in dikke nevel hulde, waardoor je amper nog een paar meter voor je uit kon kijken. Het had geen enkele zin meer om verder te zoeken. Daarom luisterden we, maar er was niets te horen. Zelfs de kraaien waren stil. Volgens mij heb ik de hele dag lopen huilen, terwijl de uren verstreken en de hoop vervaagde. Barry bleef maar zeggen dat hij ervan overtuigd was dat we haar vroeg of laat zouden vinden, totdat ik het zo zat werd dat ik tegen hem begon te schreeuwen, wat ik niet had moeten doen. Hij probeerde me alleen maar wat op te monteren, aardig te zijn. Dat is nu net het probleem met hem, hij probeert altijd om aardig te zijn. Oom George zei dat een kat maar een kat was, en dat er nog genoeg andere katten waren die ik kon krijgen, wat het er allemaal niet beter op maakte.

Het was bijna donker toen een van de yanks met strepen ondersteboven op zijn arm zei dat het hem speet, maar dat hij

opdracht had gekregen alles nu af te sluiten, en dat we moesten vertrekken. Adie kwam en gaf me een reep chocola. 'Een echte Amerikaanse reep,' zei hij. 'Dat zal je goeddoen. En maak je maar geen zorgen, Lily. Ik beloof je niets, maar als die kat daar nog ergens rondloopt, dan zullen we haar vinden, hoe dan ook. Neem dat maar aan. Dus maak je geen zorgen, Lily, begrepen?'

Toen maakten ze het prikkeldraad achter ons dicht en sloten ons af van ons huis en van Tips. Terwijl ik hen gadesloeg, nam ik me voor om terug te gaan en haar te zoeken, en dat zal ik doen ook. Ik gaf Barry de helft van mijn chocoladereep om goed te maken dat ik zo lelijk tegen hem had gedaan, en we aten die op toen we teruggingen naar oom George. Adie had gelijk. Het deed me goed, maar volgens mij kwam dat eerder omdat ik de helft aan Barry had gegeven.

Ik moet veel hoesten en ik heb het warm en ik zweet helemaal. Dat is nu al zo sinds we terug zijn. Volgens mama heb ik kougevat en moet ik morgen in bed blijven, anders slaat het op mijn borst. Wat haatte ik vandaag, elke afgrijpselijke minuut ervan, behalve Adie en de reep chocola. De enige hoop die ik nog heb, is dat misschien, heel misschien, Adie en Harry Tips nog vinden. Ik heb zo'n idee dat dat gebeurt. Ik weet niet waarom. Maar één ding staat vast: als ze haar niet vinden, kruip ik onder het prikkeldraad door en ga ik haar zelf zoeken, wat ze ook zeggen. Ze kunnen zoveel

prikkeldraad spannen en zoveel granaten afschieten als ze willen. Niets houdt me tegen. Ik ben niet van plan Tips ooit op te geven. Nooit.

Woensdag 18 januari 1944

Voor het eerst sinds dagen heb ik weer zin om in mijn dagboek te schrijven. Mama had gelijk, die dag dat we met z'n allen Tips gingen zoeken heb ik inderdaad kougevat, en het is inderdaad op mijn borst geslagen. Volgens mama heb ik bijna een week lang veertig graden koorts gehad en moest de dokter komen omdat ik lag te ijlen. Daarvan kan ik me heel weinig herinneren. Van de laatste dagen kan ik me maar een paar dingen herinneren. Ik weet nog dat Barry na school binnenkwam en me vertelde hoe de nieuwe school in Kingsbridge eruitzag, en dat hij me kaarten met beterschap erop gaf van Mevrouw Blumfeld en van de klas. Ik weet nog dat ik wakker werd en dat opa en mama op een stoel naast me zaten en naar me keken, of daar gewoon zaten te slapen. En af en toe hoorde ik het gemompel van stemmen beneden en oom George die zijn neus snoot als een misthoorn.

Ik voel me nu veel beter, maar volgens mama moet ik nog minstens een week binnenblijven. Doktersvoorschrift, zegt ze, maar ik denk dat het gewoon haar eigen voorschriften zijn. Ze is altijd streng als ik ziek ben. Dan geeft ze me soep en blijft ze

erbij zitten, zodat ze zeker weet dat ik alles opeet. Ze laat me elke dag appelmoes eten en ik moet een heleboel warme melk met honing drinken. Ze weet dat ik een hekel heb aan melk en nu ze er een goed excuus voor heeft, laat ze me het drinken. 'Dat vergrootje weerstandsvermogen, Lily,' zegt ze. 'Drink op.' En ze blijft altijd net zo lang wachten tot ik dat doe.

Wat Tips betreft, er is nog steeds geen spoor van haar te bekennen. Memand is natuurlek teruggegaan om haar te zoeken. Maar ik heb het nog niet opgegeven. Ik hoop nog steeds dat het goed met haar gaat, dat ze ons op een dag zal vinden. Ze is een goede jager, ze kan wel voor zichzelf zorgen. Ze kent warme plekjes waar ze naartoe kan gaan. Ik probeer te hopen en te geloven dat Adie haar op de een of andere manier zal vinden. Maar als ik er dan weer over nadenk, weet ik dat hij haar niet zal vinden. Ik denk elke keer dat ze ergens dood in de greppel ligt. Ik probeer daar niet aan te denken. Ik doe heel erg mijn best. Zodra ik beter ben, ga ik zelf naar haar op zoek. Dat had ik me voorgenomen, en dat doe ik ook. Mama kwam vandaag naar boven en las me een brief van papa voor. Ik heb hem al zo lang niet meer gezien, dat ik me zijn gezicht nog amper voor de geest kan halen. Terwijl ze de brief aan het voorlezen was, probeerde ik zijn stem te horen, maar dat lukte niet. Hij vertelt dat hij met kerst cornedbeef en aardappelen uit blik had gegeten, en dat ze papieren hoedjes hadden gedragen die ze van een krant

hadden gemaakt, kerstliedjes hadden gezongen en aan huis hadden gedacht. Toen mama klaar was met lezen, was ze ook bedroefd. Ik kon zien dat ze wilde huilen, maar dat ze daar niet aan toegaf.

Woensdag 19 januari 1944

Ik ben het al dagen aan het voorbereiden en ben alle moed bijeen aan het rapen om het te doen. En vandaag heb ik het gedaan. Maar het ging niet helemaal zoals ik het had gepland.

Het lukt me steeds beter om te liegen. Ik zei tegen mama dat ik gewoon even naar buiten wilde om een frisse neus te halen, dat ik het zat was om opgesloten te zitten. Ik bleef maar zeuren en uiteindelijk gaf mama toe, maar alleen omdat het een lekkere, zonnige dag was, zei ze. Ze kleepte me aan alsof ik naar de noordpool ging: handschoenen, muts, sjaal, jas, alles - en ze zei dat ik uit de wind moest blijven en dat ik haar moest beloven dat ik binnen het uur terug zou zijn. Dat beloofde ik...met mijn vingers gekruist.

Het was niet moeilijk om onder het prikkeldraad door te kruipen. Er was niemand die me kon zien. Ik wurmde me erdoorheen en ging over het veld richting huis, terwijl ik ervoor zorgde dat ik achter de heggen bleef, zodat ik vanuit het huis van oom George niet te zien was. Het huis zag er erg leeg en verlaten uit toen ik er kwam: geen scharrelende

kippen, geen ganzen in de vijver. Ik riep Tips zo hard als ik durfde. Ik keek op alle plaatsen waar ik dacht dat ze zich verstopt kon hebben: de graanzolder, de koeienstal, het melkhuis, de varkensstal. Toen herinnerde ik me ineens dat een van Tips' lievelingsplekjes de zolder van de hooischuur was. Ik liep over het verlaten erf en klom net het trapje naar de hooizolder op toen ik buiten de schuur stemmen hoorde. Het klonk alsof ze met z'n tweeën waren, en het waren Amerikanen. Op dat moment voelde ik dat ik moest niezen, en ik kon het niet tegenhouden. Dat lukte gewoon niet. Ik geloof niet dat ik ooit in mijn leven zo hard heb geniesd.

Ik wist niet wat ik anders moest doen. Ik ging op de hooizolder liggen en trok het hooi over me heen zodat ik helemaal bedekt was, en ik probeerde niet meer te ademen. Ik hoorde hen de schuur inkomen en daarna de ladder op. Toen was het even stil. Ik dacht net dat niemand mij ontdekt had, toen iemand mij bij mijn laarzen greep en onder het hooi vandaan trok. Adie en Harry keken met grote ogen op me neer.

'Lily! Wel heb ik me jou daar!' zei Adie, terwijl hij zijn helm terugduwde. 'Kijk eens wie we hier hebben, Harry. Als ik me niet vergis, Lily, ben je je kat aan het zoeken, klopt dat?' Ik knikte. 'Waarom doe je dat? Ik heb je toch gezegd dat wij haar zouden gaan zoeken! Ja, toch? Heb je dan helemaal geen vertrouwen in ons?' Zijn gezicht werd plotseling heel

ernstig. 'Je moet me iets beloven,' zei hij. 'Je moet beloven dat je nooit meer hier in de buurt komt. Je moet doen wat ik zeg, Lily, anders kom je in grote problemen. Dan raak je gewond, heel zwaargewond, begrijp je me?' En dat is het niet waard, dat is geen enkele kat waard. Binnenkort is dit een heel gevaarlijke plek. Je moet hier dan ook wegblijven. Dat moet je me nu beloven.' Hij was echt kwaad op me. Dus beloofde ik het. Ze hielpen me de ladder af en samen reden we over het erf, langs de boerderij over de velden naar de grensafscheiding, en de hele weg hield Adie mijn hand vast. Ik wurmde me door de afscheiding heen. 'Waag het niet om ooit nog aan deze kant van het prikkeldraad te komen,' zei Adie. 'Je blijft gewoon waar je bent, Lily. En maak je geen zorgen. We vinden die kat van je wel, en dat beloven we met de hand op ons hart, nietwaar, Harry?'

'Met de hand op ons hart,' zei Harry.

Toen liepen ze weg en ik bleef hen nakijken tot ik ze niet meer kon zien.

Mama kwam me aan de deur tegemoet. Ze had haar jas aan. Ze kwam net naar buiten om me te zoeken. 'Moet je eens kijken hoe je eruitziet,' zei ze, en ze begon het hooi van mijn jas te vegen. 'Waar heb je gezeten?'

'In de schuur,' zei ik. En dat was toch geen leugen?

Wat een geweldige dag was het, ook al heb ik Tips niet gevonden. Ik zou verdrietig moeten zijn, maar dat ben ik niet.

Ik moet er steeds opnieuw aan denken, aan elk spannend moment. Ik doe vannacht geen oog dicht. Dat weet ik gewoon.

Maandag 24 januari 1944

Terug naar school. Alle anderen waren natuurlijk al een hele tijd terug, waardoor ze elkaar allemaal kenden en ik niet. Al mijn schoolvrienden en -vriendinnen uit het dorp hadden al een heleboel nieuwe vrienden van de school in Kingsbridge die ik nog nooit had gezien, en niemand leek blij te zijn om me te zien. Ik zou me een beetje buitengesloten gevoeld hebben als Barry niet zoals gewoonlijk de hele tijd bij me was gebleven. Hij gaf me ook een rondleiding, liet zien waar we in de rij moesten gaan staan, waar ik mijn jas moest ophangen. Het voelde wat vreemd aan, rondgeleid worden door een stadskind. Al zie ik Barry eigenlijk niet meer als een stadskind, niet echt meer. Hij vertelde iedereen die het maar horen wilde over Tips, en dat ik erg ziek was geweest, dus uiteindelijk was iedereen erg aardig tegen me. Ik ga mezelf iets voornemen. Van nu af aan zal ik nooit meer vervelend tegen Barry doen, ook al raak ik geïrriteerd. Hij was vandaag echt aardig. Tijdens het speelkwartier dacht iemand dat hij mijn broer was en dat vond ik niet eens erg. Eigenlijk vond ik het wel leuk, dus heb ik niet gezegd dat hij dat niet was.

Ik zit bij Mevrouw Blumfeld in de klas en dat is geweldig. We hadden les over Amerika, over de sterren op de vlag die de staten voorstellen, en ze vertelde ons dat ze een president in plaats van een koning hebben. Ze zegt dat het een heel groot land is, kilometers groter dan Engeland, met grote meren, zo groot als Engeland, met grote, hoge bergen die de Rockies heten, en ze hebben prairies en woestijnen, en ook ravijnen. Ze zei niet wat ravijnen waren. Ze vertelde dat ze honkbal spelen en geen cricket, en dat er een heleboel mensen wonen die afkomstig zijn uit de hele wereld, die daar allemaal naartoe zijn gegaan om een plekje te zoeken om te wonen, om vrede te vinden en een nieuw soort land te maken, en dat ze nu terug de Atlantische Oceaan zijn overgestoken om ons de oorlog tegen Hitler te helpen winnen. Ik zou daar best eens heen willen. Ik ga er Adie meer over vragen als ik hem zie. Dan vraag ik hem ook wat een ravijn is.

Vlak voordat ik naar bed ging, ben ik nog even buiten geweest, want oom George was stampend met zijn laarzen binnengekomen en zei dat het buiten aan het sneeuwen was. Het sneeuwt nog steeds. Grote, dikke sneeuwvlokken kwamen op mijn gezicht terecht waardoor ik mijn ogen moest sluiten als ik opkeek. Ik ving ze met mijn tong op en liet ze smelten. Toen dacht ik aan Tips die daar buiten in de kou en in het donker zat en ik begon te huilen, ik kon er niets aan

doen. Ik begon haar te roepen tot mama me hoorde en me binnenhaalde. Ze was boos op me omdat ik naar buiten was gegaan, tot ze zag dat ik had gehuild en toen deed ze weer aardig. Ze zette me in een warm bad zodat ik het weer door en door warm kreeg, wat lekker was, en ze liet me een glas warme melk met honing drinken, wat helemaal niet lekker was. Dat was gewoon smerig. Waarom kunnen koeien niet iets lekkers maken? Limonade bijvoorbeeld.

Ik heb iets bedacht. Als het zo blijft sneeuwen als nu, en het gaat niet dooien, dan komen er toch voetafdrukken? Dan kan ik morgen misschien de afdrukken van 'Tips' poten gaan zoeken, en als ik die dan volg, dan vind ik haar.

P.S.: Ik ben net wakker. Mama is opgestaan en is de koeien al gaan het melken. Terwijl ik schrijf, kijk ik uit het raam.

Het is nog heel vroeg en het is nog heel donker, alleen is alles nu wit door de sneeuw. Het ziet er nieuw en vers uit, alsof de wereld net is gemaakt. Ik zie mama naar het melkhuis lopen, terwijl ze haar voetsporen op het erf achter zich laat. Ze blaast op haar handen. Ik zie haar adem in de lucht. Ik heb nog iets anders bedacht: als Tips haar sporen in de sneeuw achterlaat, dan laat ik de mijne toch ook achter? En als ik de mijne achterlaat, dan kan iemand zien dat ze onder het prikkeldraad doorgaan en me achternagaan. Dat kan dus niet. Ik moet een andere manier bedenken. Ik ga weer slapen. Ik

ben moe.

Nog een keer P.S.: Ik ben net weer wakker. Ik heb over Tips gedroomd, en het was een droom die nog gedeeltelijk uitkwam ook. Ik ga hem nu opschrijven voordat ik hem vergeet. Ik droomde dat ze ons kwam zoeken door de sneeuw, dat ze binnenkwam via het keukenraam, de trap op rende, de deur openduwde en op bed sprong, en dat ze spinde bij mijn oor. Toen ik net wakker werd, was ik zo blij, want mijn droom was uitgekomen. Ik voelde haar warmte tegen mijn gezicht. Ze was terug, ze lag te spinnen bij mijn oor! Maar toen werd ik echt wakker en ze was het helemaal niet. Het was de kater van oom George. Hij ligt hier nog steeds en kijkt met zijn grote, gele ogen naar me op. Waren dat Tips' ogen maar. De kat van oom George wil dat ik van hem hou. Maar dat kan ik niet.

Misschien komt Tips wel nooit terug. Voor het eerst begin ik te denken dat ze misschien voor altijd weg is. Zo moet ik niet denken. Nee. Als de sneeuw weg is, ga ik haar weer zoeken, net zo lang tot ik haar vind. Ze moet nog leven, dat moet gewoon. Als ze leeft, dan zal ze toch op zoek moeten naar voedsel? Dom! Dom! Daar had ik eerder aan moeten denken. Ik pik wat eten uit de provisiekast, kliekjes. Dat merkt niemand, niet als ik maar weinig pak, niet als ik voorzichtig ben. Dan leg ik dat thuis voor haar in de hooischuur neer. Dan blijf ik op haar wachten. Ze zal vast honger hebben. Ze

zal vast komen. Ze moet gewoon komen.

Donderdag 10 februari 1944

Ik moet inmiddels een keer of zes onder het prikkeldraad door zijn gekropen om Tips te zoeken. Ze is nooit op het eten afgekomen dat ik voor haar heb neergezet. Maar niemand heeft me ooit gezien, tot vandaag.

Vandaag is er iets heel ergs gebeurd. Zoals altijd ging ik na het eten weg, toen alle anderen de beesten aan het voeren waren. Er was niemand in de buurt. Zoals altijd was het eten dat ik de dag ervoor in de hooischuur had gezet, weg. Dus zette ik nog wat weg en wachtte vervolgens op de hooizolder in de hoop dat ze ditmaal zou komen nu ik er was. En toen kwam de hond de hooischuur binnen rennen, een grote Duitse herder. Hij liep rechtstreeks op het eten af, snuffelde en at het op. Hij wist precies waar het stond. Hij had het dus de hele tijd opgegeten. Misschien bewoog ik me. Misschien rook hij me. Ik weet het niet. Ik weet alleen dat hij omhoog keek en tegen me begon te blaffen, met opgetrokken lip, zijn nekharen overeind, trillend over zijn hele lijf.

Toen klonken er stemmen en hoorde ik mensen rennen, en de Amerikaanse soldaten kwamen. Ze keken omhoog en richtten hun geweren op me en schreeuwden dat ik naar beneden moest komen. Ze konden me niet zien, maar ze

wisten dat ik daar boven zat. Ze bleven schreeuwen en zeiden dat ze zouden schieten als ik niet naar beneden kwam. Dus deed ik dat. Ik hoopte dat Adie erbij was, of Harry, maar zij waren er niet. Ze hadden allemaal blanke gezichten. De hond keek of hij me wilde opeten, dus bleef ik halverwege de ladder staan tot ze hem hadden gepakt en hem vasthielden.

Een van hen zei: 'Mijn hemel! Het is een kind!' En toen brachten ze me naar buiten en duwden me achter in een jeep. Ik zei steeds dat ik Adie kende, maar ze deden niet vriendelijker tegen me. Ze deden niet vervelend tegen me, maar ook niet echt aardig. Ze zeiden dat ze me mee naar de kapitein namen, dat ik behoorlijk in de problemen zat.

Voordat ik het wist, werd ik een kamer binnengeleid waar een kapitein met zijn kale hoofd zat, die me aankeek en me allerlei vragen stelde, zoals hoe ik heette, wat ik daar deed en waar ik woonde. Dus ik vertelde het hem en hij schudde zijn hoofd en vroeg of ik niet wist dat ik wel dood had kunnen zijn. Ik zei nee. Toen werd hij kwaad op me, sloeg hard op de tafel en zei dat ik nooit, maar dan ook nooit meer onder dat prikkeldraad door mocht gaan en of ik dat begreep. Ik zei ja, maar dat ik alleen maar op zoek was naar Tips. En hij vroeg wie Tips was en ik zei dat ze mijn kat was. Toen zei hij: 'Jezus Christus,' wat hij niet had moeten zeggen, want dat moet je alleen maar zeggen als je aan het bidden bent. Toen brulde hij een of ander bevel en er kwam nog een soldaat binnen die

salueerde. Het was Adie. Wat was ik blij hem te zien! 'Ze zeggen dat jij dit kind kent, soldaat. Klopt dat?' vroeg de kapitein.

'Yessir,' zei Adie, terwijl hij heel strak naast me stond en helemaal niet blij leek te zijn om mij te zien. 'Ze was alleen maar wat aan het spelen, kapitein, ze is nog een kind. Er zat geen kwade bedoeling bij.' Adie kreeg te horen dat hij me naar huis moest brengen, het verhaal aan mijn moeder moest vertellen en ervoor moest zorgen dat het niet weer gebeurde. 'Yessir, kapitein,' zei Adie, en salueerde opnieuw.

Ik glimlachte naar Adie toen hij me mee naar buiten nam om hem te bedanken dat hij me is komen redden. Hij lachte niet terug. Hij liep zwijgend met me naar de jeep en bracht me terug naar huis zonder ook maar een woord te zeggen. Hij zette de motor af bij het hek van de boerderij, uit het zicht van het huis. 'Je bent een mal kind, weet je dat?' zei hij. Hij stak een sigaret op en zijn gezicht lichtte op in het donker, en ik zag nu dat hij echt boos op me was. 'Ik zal het zo doen, Lily,' zei hij. 'Ik zal je moeder niet vertellen wat je hebt gedaan, als je me belooft dat je dit nooit meer zal doen. Maar je moet me beloven dat je dat meent.'

'Ik belooft het,' zei ik tegen hem, maar ik meende het niet.

'Nu moet je goed naar me luisteren. We zullen die kat voor je vinden. Dat heb ik je toch gezegd? Dat heb ik je toch beloofd? Maar als je toch gaat rondsnoffen, dan blaas je

jezelf op of ze krijgen je weer te pakken, neem dat maar van me aan. Ik meen het. Er zijn hier de hele dag patrouilles, elke dag. Die pakken je dan op, Lily. Geloof maar niet dat je daar onderuit komt. Geloof maar niet dat ik je de volgende keer kan helpen.' Hij zei dat ik mocht gaan, dus ik stapte uit de jeep. Toen ik daar stond, keek hij me even aan en schudde zijn hoofd. Je bent geen haar beter dan mijn zusjes. Ellende. Alleen maar ellende. En zo koppig als een ezel. Ik had het kunnen weten zodra ik je zag. Je doet nu wat Adie zegt. Je gedraagt je, begrepen.' Toen reed hij weg en liet me daar achter.

Volgens mij weet Adie dat ik me niet zal gedragen. Hij weet dat ik terugga om Tips te zoeken. En ik ga terug, want nu ben ik erachter waarom Tips niet uit haar schuilplaats komt en mijn eten niet opeet. Die Amerikaanse waakhond, die Duitse herder. Ik weet wat ik ga doen. Ik sta vroeg op. Ik wacht tot mama weggaat om te gaan melken. Niemand ziet me dan.

's Morgens vroeg is het nog donker, dus als ik niet te lang wegblijf, loop ik geen gevaar. En Tips houdt ervan om op jacht te gaan als het donker is. Waarschijnlijk houdt ze zich overdag ergens schuil, doodsbang voor die waakhond. Dat kun je haar niet kwalijk nemen. Waarschijnlijk hebben we haar daarom al die tijd niet kunnen vinden. Maar ik vind haar nu wel. Ze komt tevoorschijn als het donker is, dat weet ik zeker. Ik zal je vinden Tips, dat beloof ik, ik zal je vinden.

Ik wil zo graag iemand alles vertellen wat er vandaag is gebeurd. Volgens mij is Barry de enige aan wie ik het kan vertellen. Een ander zou me niet geloven. Misschien vertel ik het hem morgen wel.

Vrijdag 11 februari 1944

Ik hoef het Barry niet te vertellen. Hij weet het al.

Ik ben vanochtend vroeg opgestaan toen het nog donker was, net zoals ik van plan was. Er was niemand in de buurt. Toen ik over het erf rende, hoorde ik de koeien in het melkhuis loeien en hoorde ik mama voor ze zingen. Ze vindt het leuk om onder het melken voor ze te zingen. Volgens haar worden ze daar vrolijk van en dat vindt ze fijn, want dan geven ze meer melk. Ik kroop op mijn vaste plekje onder het prikkeldraad door, uit het zicht van de boerderij, en rende door de velden. Na een poos bleef ik staan om even op adem te komen en om Tips te roepen, en om te luisteren. Toen hoorde ik achter me een hijgend geluid. Ik dacht dat het die waakhond weer was, die in het donker heel snel achter me aan kwam, en ik verstijfde van angst. Maar het was niet de hond die opdoemde vanuit het donker. Het was Barry, en hij was woest op me, zo woest als ik hem nog nooit had gezien. Hij pakte me vast en schudde me door elkaar. Hij zei dat hij wist dat ik iets van plan was. Hij was opgestaan om met mama

te gaan melken en toen had hij me weg zien rennen. Hij schreeuwde tegen me. 'Waar ben je mee bezig, Lily? Het is gevaarlijk. Je mag hier niet komen. Dit wordt een slagveld. Scherpe munitie, Lily: granaten, bommen, kogels. Er staan overal borden, **GEVAAR - HIER WORDT GESCHOTEN**. Kun je dan niet lezen? Je mag hier niet komen!' Toen hield hij op met schreeuwen en liet me ineens los. Je bent hier al eerder geweest! Je bent al vaak onder dat prikkeldraad door gekropen, hè?' zei hij. 'Je bent Tips aan het zoeken, hè?'

Toen ik begon te huilen, liet hij me onder de heg gaan zitten. Ik vertelde hem toen alles, alles over Adie en Harry, wat er gisteren allemaal was gebeurd, en dat ik alsmaar zocht en Tips nergens kon vinden, dat ik ervan overtuigd was dat ze nog leefde. Barry zei een tijdlang niets en zat alleen maar grassprietjes uit te trekken. 'Je zegt het toch tegen niemand, hè?' zei ik.

'Natuurlijk niet,' antwoordde hg. 'Wat denk je wel niet van me? Maar we moeten hier weg. Nu!'

'Nog één keer kijken,' zei ik. 'Alsjeblieft, Barry. Misschien zit ze op ons te wachten. Alsjeblieft.' Ik wist dat hij me niet zou tegenhouden, en dat deed hij ook niet.

Terwijl we samen door de velden liepen, was het net of de maan op de zee dreef. Er lagen een heleboel schepen in de baai, meer dan anders. Ondanks het maanlicht was boven de

zee de lucht donkerder dan boven de heuvels achter de boerderij. De dag brak aan. Er was nog geen zon, alleen het grijze begin van een nieuwe dag. Alles was stil. We klommen over het hek en bleven daar staan, terwijl we alleen maar luisterden. We begonnen haar te roepen, eerst zachtjes, toen wat harder, daarna zo hard als we durfden. Er kwam geen reactie, alleen een lege, griezelige stilte. Maar het was vreemd, want ik had het gevoel dat de stilte wachtte tot er iets ging gebeuren, dus toen er daadwerkelijk iets gebeurde, was ik lang niet zo verbaasd als ik zou moeten zijn.

Plotseling was de lucht langs de hele horizon gevuld met feloranje en -gele flitsen, en toen kwam er een immens gebulder gevolgd door grote explosies, de ene na de andere: op het strand, beneden in het dorp, ontploffingen die steeds dichterbij kwamen. Ik kon de grond onder mijn voeten voelen trillen. Barry pakte mijn hand en we zetten het op een lopen, we renden voor ons leven. Maar hoe hard we ook renden, de explosies leken ons in te halen. Ik gilde en gilde. Ik struikelde en viel, en Barry viel half over me heen. Toen hielden de beschietingen op en durfden we overeind te komen en te kijken. In het zwakke licht zag ik landingsvaartuigen door de rook in de richting van het strand komen, eerst een stuk of twee, drie, daarna tientallen, terwijl de soldaten uit het water sprongen en schietend het strand op stormden.

Barry trok me overeind en we renden weg. Het leek wel of we kilometers moesten rennen, maar we stopten pas toen we bij het prikkeldraad kwamen. Ik had zo'n haast dat ik met mijn jas vast bleef hangen en Barry moest blijven staan om me los te maken. Toen we samen naar huis liepen, trilde ik helemaal en was buiten adem. Voordat we naar binnen gingen, liet Barry me bij de achterdeur beloven dat ik nooit meer onder het prikkeldraad door zou gaan. Ik beloofde het, en deze keer meende ik het. Ik meende het echt. Ik was me doodgeschrokken. Ik ga daar niet weer naar toe, niet meer, niet voor Tips, nog voor geen goud.

De hele dag zaten Barry en ik op school elkaar aan te kijken. Iedereen had het over het vuurwerk boven zee van vanochtend. Iedereen had het gehoord, of ervan gehoord, maar wij waren er geweest. Volgens Mevrouw Blumfeld zou het waarschijnlijk nog vaker gebeuren. 'Ze moeten oefenen,' zei ze tegen ons. 'Het is zoals met alles, kinderen. Als je iets goed wilt doen, zul je moeten oefenen. En als we willen dat zij de oorlog winnen, als we willen dat Europa weer vrij wordt, dan willen we toch ook dat ze net zo veel oefenen als ze willen?'

De kat van oom George zit weer op ons bed. Hij denkt dat hij Tips' plaats inneemt. Misschien wel, maar dan alleen op mijn bed, nooit in mijn hart.

Donderdag 24 februari 1944

Mevrouw Blumfeld had gelijk. De yanks oefenen nu vrijwel elke dag. Bijna alle dagen kun je het gesuis en gedreun en gekraak in de verte horen. Ik kwam vandaag na schooltijd met Barry het pad op lopen toen we het weer hoorden. Het was niet dichtbij genoeg om de grond te laten trillen, zoals de vorige keer. Maar we waren wel dichtbij genoeg om het geknetter en het geweergesputter te horen, en Barry zei dat het meer klonk als machinegeweervuur omdat ze zo snel schoten. Het kwam op mij over als een heel oorlogsorkest. Het was ver weg, maar het was nog steeds angstaanjagend, en het vreemde was dat de vogels ook meededen. Zij leken er helemaal niet bang voor te zijn.

Vrijdag 3 maart 1944

Het leek wel een wonder. We zaten net in de keuken te eten toen we buiten een auto hoorden. De hond van oom George ging als een gek tekeer. Mama zei dat ze ging kijken wie het was. Tegen de tijd dat we buiten waren, stortte de hond van oom George zich al op de banden, en beet en hapte ernaar. Het was een jeep. Adie zat erin en Harry ook. Het was voor het eerst dat ik hen zonder helm zag. Op de een of andere manier zagen ze er nu nog jonger uit, helemaal geen mannen

zoals de andere soldaten. Meer als jongens. 'We hebben iets voor je, Lily,' zei Adie, en zijn glimlach leek op het punt te staan zich over zijn hele gezicht uit te breiden. 'Tets wat je heel blij zal maken.'

Ik dacht dat het een reep chocola of zoiets zou zijn. Maar dat was het niet. Harry boog zich naar de achterkant van de jeep en tilde er een kartonnen doos uit – een kartonnen doos die miauwde! 'Zwart met wit had je toch gezegd, hè?' zei Harry, terwijl hij de doos aan me gaf. 'We zagen dat deze zich verstopt had in dat oude hotel aan het strand. Ze is zwarter dan ik en witter dan jij. Ze krabt ook.'

Adie pakte haar en gaf haar aan mij. 'Naar haar was je toch op zoek?' Ik herkende haar meteen aan haar gehavende oor, aan haar tekening, haar witte poot, en aan haar lage, brommende gespin, toen ik haar in mijn armen nam en haar tegen mijn wang drukte.

Ik weet niet hoe het daarna allemaal in elkaar zat. Ik weet dat ik erg moest huilen en dat ik toen Adie en Harry om de nek vloog. Ik weet dat ze net op het punt stonden om weer in de jeep te stappen toen mama naar buiten kwam, en even later zaten we allemaal aan de keukentafel: Adie, Harry, opa, oom George, mama, Barry en ik met Tips die haar nagels aan het scherpen was op mijn schoot, en we hadden het leukste en gezelligste thee-uurtje van ons leven. Mama pakte de scones en de geslagen room die ze had bewaard voor zondag.

Adie en Harry hadden nog nooit scones gegeten. Barry had wat room op zijn neus en hij probeerde het er met zijn tong af te likken, maar dat lukte niet, dus gebruikte hij de achterkant van zijn hand en likte eraan en iedereen moest lachen. En niemand had het over de oorlog, zelfs oom George niet. Ze bleven tot het donker was.

Met Tips op mijn schouder liep ik met Adie naar de jeep en ze had me zo stevig vast alsof ze me nooit meer wilde loslaten. 'Lily,' zei hij zacht, 'ik moet je vertellen dat er nog andere katten, jonkies, een hele familie ervan in dat oude hotel waren. Aan haar en die andere te zien, denk ik dat ze van haar waren, misschien waren ze al te oud om bemoederd te worden, maar ik zou haar toch maar goed in de gaten houden, anders gaat ze misschien naar ze terug, begrijp je?' Hij bleef bij de jeep staan en aaide Tips over haar kop. 'Ze is nu thuis. Zorg dat ze hier blijft.' Hij keek naar de boerderij en zette zijn helm op. 'BJ heb erg genoten, Lily, sinds ik thuis ben weggegaan heb ik niet zo genoten,' zei hij.

Toen vroeg ik hem: 'Als je met die boten weggaat en dan weer aan wal komt, is dat gevaarlijk?'

Hij antwoordde niet meteen. 'Ze schieten met scherp over onze hoofden, dus ik denk van wel. Maar ze doen dat zodat wij eraan kunnen wennen. Ik neem aan dat ze wel weten wat ze doen. Als we het in het echt in Frankrijk doen, zal het een stuk moeilijker zijn, dat is een ding wat zeker is.'

'Wanneer gaan jullie?' vroeg ik hem.

'Hoe eerder, hoe liever,' zei Adie. 'Daarvoor zijn we immers hierheen gekomen, Lily, dus wil ik verder zodat ik, als het achter de rug is, weer naar huis kan.' Toen waren Harry en hij verdwenen. Ik besepte te laat dat ik niet eens had bedankt.

Opa zat vanavond zoals altijd met zijn voeten in de kachel, toen hij zich naar me omdraaide en zei: 'Lily, ik had nooit gedacht dat ik zoiets zou zeggen, maar die kauwgom knauwende yanks vallen wel mee. Ze zijn aardig.'

Sinds Tips er is, hebben we de kat van oom George niet meer gezien. Tips is hier nu de koningin. Ze heeft het hele huis in beslag genomen, en mijn bed. Ze ligt op dit moment languit aan mijn voeten haar klauwen samen te trekken en kijkt naar me terwijl ik aan het schrijven ben. Ze houdt haar ogen niet van me af. En Adie had gelijk, ze heeft kleine poesjes gehad. Het was even geleden, maar ik kan het nog steeds zien. Ik hoop maar dat haar jonkies oud genoeg zijn om het zonder haar te stellen. Ik kan haar niet terug naar ze laten gaan, dat kan ik gewoon niet. Het is heerlijk om haar terug te hebben. Ik heb het idee dat ik zelf aan het spinnen ben, aan het spinnen van geluk.

Ik heb eens nagedacht. De volgende keer als ik Adie zie, ga ik hem vragen of hij haar jonkies ook wil brengen, dan zal Tips net zo blij zijn als ik. En zal ze er niet meer vandoor

willen om ze te zoeken.

Dinsdag 7 maart 1944

Tips is er weer vandoor. Het was Barry's schuld. Hij heeft de deur op een kier laten staan toen hij houtblokken ging halen. Ik heb het hem gezegd. Ik heb tegen iedereen gezegd dat ze misschien de benen zou nemen, dat we ervoor moesten zorgen dat ze binnen bleef. Tips moet achter zijn rug naar buiten zijn geglipt, want we hebben haar sindsdien niet meer kunnen vinden. Barry zegt dat hij maar even weg is geweest. Ik probeer hem niet de schuld te geven, maar in mijn hart doe ik dat wel. Hij had voorzichtiger moeten zijn.

Ik ben eerder boos dan overstuur. Ik weet nu tenminste waar ze waarschijnlijk naartoe is: terug naar haar jonkies, terug naar het hotel. Ik weet tenminste dat ze nog leeft. Zodra ik kan, vertel ik het Adie en dan kan hij haar weer terughalen en deze keer ook de jonge poesjes. Dat doet hij wel voor mij, dat weet ik zeker.

Vandaag was het ook zo'n heerlijke dag, met een heldere lucht en een heel blauwe zee. Er groeien allemaal sleutelbloemen onder de heg en speenkruid. Waarom gebeuren trieste dingen toch altijd op een prachtige dag? En Barry voelt zich ook ellendig omdat hij denkt dat ik woest op hem ben. Dat ben ik niet echt, niet erg woest tenminste. Ik zal

het morgen met hem goedmaken. We hebben vandaag nog meer grote explosies gehoord, een heel grote die het hele huis deed schudden. Ik hoop dat het goed gaat met Adie en Harry.

≡

Woensdag 8 maart 1944

Iemand vertelde het vanochtend in de schoolbus. Ik kon het niet geloven. Ik wilde het niet geloven, maar Mevrouw Blumfeld zei ons dat het waar was. Het Slapton Beach Hotel was gisteren opgeblazen, helemaal in stukken geschoten tijdens een landingsoefening. Ze zegt dat er alleen nog maar puin over is. Barry plukte vanmiddag onderweg naar huis een paar sleutelbloemen, waarschijnlijk omdat hij dacht dat ik me dan beter zou voelen, maar dat is niet zo. Deze keer weet ik dat ik Tips niet meer zal terugzien. Het heeft zelfs geen zin om te hopen, niet meer. Haar negen levens zaten erop, denk ik, maar die van haar jonkies toch niet? Ik kan zelfs niet hullen. Ik ben te verdrietig. De kat van oom George kwam een paar minuten geleden binnen. Misschien weet hij wat er is gebeurd en probeert hij aardig te doen. Ik heb hem nu buitengezet. Ik hoef geen andere kat, nooit meer.

≡

Woensdag 15 maart 1944

Mama zei vanmorgen dat ze een grote verrassing voor me had. Ik dacht dat ze me alleen maar probeerde op te vrolijken. Eerst zei ze dat Barry en ik vanochtend van school thuis mochten blijven, dus we wisten dat er iets aan de hand was. Toen maakte ze een speciale zondagse lunch klaar, terwijl het niet eens zondag was, met gegrilde kip en appelkruimeltaart. De tafel was gedekt met het beste servies en haar mooiste tafelkleed, en ze had haar haar gedaan en had poeder en lippenstift opgedaan. Zelfs oom George leek minder op een vogelverschrikker dan anders. Hij had zijn haar glad tegen zijn hoofd geplakt en een stropdas aangedaan. Opa was er niet, en niemand wilde me vertellen waar hij was. Mama maakte een lange neus naar me en glimlachte geheimzinnig. Barry zei dat hij wist wat er ging gebeuren, maar dat hij het me niet ging vertellen. Dus deed ik net of het me toch niets kon schelen, en dat had ik eigenlijk niet moeten doen, want dat vond hij niet leuk. Hij probeerde er alleen maar voor te zorgen dat het een verrassing bleef. En toen de verrassing kwam, was het geen gewone verrassing, maar een heel grote verrassing.

Toen we de honden buiten hoorden blaffen, dacht ik dat het Adie was. Ik wist het zeker. Ik rende naar buiten, maar het was geen Amerikaanse jeep. Het was een auto, de oude Ford

van opa, nog steeds helemaal onder de stof van het in de schuur staan. Iemand zwaaide naar me, maar ik zag niet wie het was, tenminste niet in het begin. Toen deed hij het portier open en stapte uit. Maar hij droeg geen Amerikaans uniform. Het was een Brits uniform met strepen die niet ondersteboven stonden. Papa! Papa met zijn baret op! Papa was thuis! 'Hallo, Lil,' zei hij. 'Herken je me nog?' Ik rende naar hem toe en we vlogen elkaar op het erf om de hals, terwijl de hond van oom George zat de knagen aan de banden van opa's auto. Toen omhelsde mama hem en hilde erg, en het leek zelfs of oom George hilde toen hij papa een hand gaf. Toen ik even later om me heen keek om Barry voor te stellen, was hij verdwenen. Hij had tijdens de lunch naast me gezeten, maar was niet zo spraakzaam als anders geweest, en hij had ook niet veel gegeten en dat was helemaal niets voor hem. Het was een feestlunch. Papa at alsof hij in die twee jaar dat hij was weggeweest helemaal niets had gegeten.

Al meteen aan het begin zei hij dat hij niet van plan was een woord over Afrika en Italië en het leger te zeggen. Hij was alleen geïnteresseerd in thuis, in de boerderij en de evacuatie, en wilde weten hoe we ons er allemaal doorheen sloegen. We vertelden hem alles over de verhuizing, over Adie en Harry en over het Slapton Sandshotel en Tips. Hij zei dat hij het erg voor me vond en gaf me een kus, en dat was lief van hem,

want ik wist dat hij Tips nooit echt leuk heeft gevonden. Hij probeerde met Barry te praten, maar Barry was ineens heel stil en teruggetrokken, en hij wilde niets zeggen. Even later vroeg hij of hij van tafel mocht en ging naar buiten. Ik snapte niet waarom hij zo deed totdat mama het zei. 'Hij heeft zijn vader verloren,' vertelde ze mijn vader zachtjes. 'Hij zat bij de luchtmacht en is neergeschoten boven Duinkerke, zo was het toch, Lil?' Ik vond het zo erg en voelde me zo dom dat ik daar niet bij stil had gestaan. Ik had mijn vader terug, maar Barry zou die van hem nooit meer terugkregen. Ik ging naar buiten en toen ik hem vond, zat hij naar de zee te kijken. Hij wilde niet praten. Hij wilde me zelfs niet aankijken. Hij wilde alleen wel dat ik bleef, dat merkte ik. Ik ging naast hem zitten, en we zeiden een hele tijd niets tegen elkaar, alleen echte vrienden kunnen dat.

Barry was die avond wat vrolijker, maar ik niet meer, want mama had gezegd dat ik uit onze kamer moest zodat papa daar kon slapen. Ik slaap op de bank in de zitkamer tot papa weggaat. Hij zegt dat hij vijf dagen verlof heeft. Maar het is niet zo erg, want met een beetje geluk mag ik elke avond lang opblijven. Ze kunnen me immers moeilijk naar bed sturen als ik hier beneden ben. En het is trouwens niet zo erg, ik kan naar het vuur kijken en warm blijven.

Ik weet dat ik dit eigenlijk niet moet zeggen. Ik had het zelfs niet mogen denken. Maar dat deed ik wel. Toen papa

kwam, toen ik zag dat het geen Amerikaanse jeep was, was ik een beetje teleurgesteld, dat weet ik nog. Toen ik zag dat het papa was, was ik blij, maar tegelijkertijd ook verdrietig omdat het Adie niet was. Dat is verkeerd. Dat weet ik. Maar ik ben blij dat mijn vader terug is en nog leeft. Ik heb hem heel erg gemist. Nu hij thuis is, zijn we weer een echt gezin. Hij is magerder dan vroeger en hij begint wat kaler te worden (dat zal ik niet tegen hem zeggen) maar hij is nog steeds mijn vader.

Maandag ZO maart 1944

Voordat ik vanochtend naar school vertrok, moest ik afscheid van papa nemen. Hij liep met Barry en mij naar het einde van de weg waar de schoolbus stond, en Barry had zijn baret op. Hij is helemaal weg van papa's baret. Papa had zijn uniform weer aan. Het was voor het eerst dat hij het weer had aangetrokken sinds de dag dat hij was gekomen, en ik was heel trots op hem toen de andere kinderen hem zagen. Hij heeft drie strepen op zijn arm, wat inhoudt dat hij sergeant is en de andere soldaten kan zeggen wat ze moeten doen. Volgens mij heb ik niet gehuild, want ik was eerder trots dan verdrietig. Hij zei dat ik lief moest zijn. 'Ik kom gauw weer thuis, Lil,' zei hij. 'Zou je voor mij goed voor mama willen zorgen en lief willen zijn? De oorlog is voorbij voordat je er erg in hebt.' Barry gaf

hem zijn baret. Papa woelde door zijn haar en we stapten in de bus. We renden naar achteren. In de verte werd papa steeds kleiner. Al vlug, veel te vlug, was hij helemaal verdwenen. Toen moest ik wel huilen. Maar ik bleef uit het raam kijken, zodat niemand het in de gaten had. Het was zo vreemd geweest toen papa weer thuis was. Op de een of andere manier was het alsof er in het huis geen fatsoenlijke plek voor hem was. Hij bracht de meeste tijd door met opa en oom George op de boerderij, waar hij de machines repareerde, en hij heeft ook nog een hele middag met Barry, die graag met zijn handen in de olie zit, aan de tractormotor zitten prutsen. Een keer is hij met oom George en de andere Burgerwachtleden naar de pub geweest, volgens mij om zijn thuiskomst te vieren, maar we konden niet mee omdat we nog niet in een pub mogen komen. Toen hij nog maar net thuis was, was mama heel blij, maar toen zag ik haar vanuit het raam naar hem staren en ik wist wat ze dacht. Naarmate de dagen verstreken en papa's verlof er bijna op zat, dachten we allemaal aan hetzelfde. We lachten niet meer zoals eerst. We waren gewoon aan het wachten tot hij wegging, waardoor we niet meer zo van zijn aanwezigheid konden genieten als we hadden moeten doen. Het hing als een schaduw over ons heen. Nu hij weg is, is het net alsof hij nooit thuis is geweest. Ik ga elke avond dat hij weg is voor hem bidden en daar begin ik nu mee, en ik zal geen dag overslaan. Dat beloof ik

plechtig.

Woensdag 29 maart 1944

Als we nu naar school gaan, zien we steeds meer soldaten, de meeste zijn yanks, maar er zitten er ook van ons bij. We zien hen in vrachtwagens en in tanks, we zien hen marcheren. Ze zetten overal hele tentenkampen op. Elke keer als ik een zwarte soldaat zie, kijk ik of het Adie of Harry is. Ik heb Adie nu al een hele tijd niet meer gezien. Ze zullen wel druk bezig zijn met het oefenen van de landingen. Ik weet dat alles met hem in orde is, want oom George zei dat hij hem gisteren nog heeft gezien toen hij met Harry langs de grensafscheiding aan het patrouilleren was. Oom George vertelde dat hij hem gevraagd had om nog eens bij ons langs te komen. Ik hoop dat ze dat doen. Dat hoop ik echt.

Donderdag 20 april 1944

De dag van het grote hotdogfeest. Zo noem ik vandaag.

Barry en ik renden de weg op toen we terug van school kwamen. We holden om het hardst en ik won, zoals altijd, toen we een auto achter ons hoorden. Het waren Adie en Harry in hun jeep. Ze zeiden dat ze bij ons op bezoek

kwamen. Harry had een bos narcissen bij zich. Ze gaven ons een lift naar huis, en dat was leuk, maar wat er daarna gebeurde, was nog leuker.

Het waren eigenlijk worstjes, maar zij noemden ze hotdogs en ze hadden er een heleboel bij zich. Ik heb van mijn leven nog nooit zoveel worstjes gezien. Volgens hen moet je ze gewoon tussen twee boterhammen doen met wat tomatenketchup erop, en die hadden ze ook bij zich. Dus toen we met z'n allen in de keuken zaten, was het een groot hotdogfeest, met midden op de tafel de narcissen die Adie en Harry aan mijn moeder hadden gegeven. Barry zei dat hij nog nooit zo lekker had gegeten. Hij at er zes! En heel zijn gezicht zat onder de ketchup. Ik kwam niet verder dan drie. Maar ze waren heerlijk!

We hebben het maar één keer over Tips gehad en dat was toen de kat van oom George binnenkwam en langs mijn benen streek om te kijken of er voor hem ook nog een Worstje was. Ik vertelde Adie wat er was gebeurd, dat Tips was weggelopen en dat het hotel was opgeblazen. Hij wist van het hotel, maar hij zei dat ik me geen zorgen moest maken. 'Ze komt wel terug,' zei Adie. 'Die kat is niet klein te krijgen, zowaar mijn naam Adolphus T. Madison is.' En ik zei dat ik niet meer zo verdrietig was, omdat ik niet meer aan haar had gedacht sinds papa thuiskwam, en dat was waar.

Iedereen had het veel over papa, en mama vertelde hun

dat ze niet wist waar hij was, maar dat het best zou kunnen dat hij ook aan de invasie meedeed, en wie weet dat ze elkaar dan een keer in Frankrijk zouden tegenkomen. En we brachten een toast uit op de overwinning, Barry en ik met prik, die ze hadden meegebracht, en die ze Amerika limonade noemen. Het is lekker, maar niet zo lekker als onze limonade. En de volwassenen toostten met bier, dat Adie en Harry ook hadden meegebracht. Ze hebben het hele hotdogfeest meegebracht, alles. Adie is zo lang dat hij in de zitkamer niet rechtop kan staan zonder zijn hoofd te stoten. Hij raakt elke keer het plafond en moet dan lachen. En als Adie lacht, moet iedereen lachen, lijkt het hele huis te lachen. Ze brachten niet alleen worstjes mee, ze brachten ook vrolijkheid mee. Toen reden ze weg de duisternis in. Nu ze weg zijn, lijkt het huis stil en verlaten. Barry is misselijk geworden, maar volgens hem was het dat waard.

Vrijdag 28 april 1944

Gisteravond was er een hevig onweer op zee. Ik werd er wakker van. Ik ging op mijn knieën op bed zitten en keek vanuit mijn raam naar de bliksem. Mama sliep erdoorheen, net als alle anderen, maar ik hoorde het. Ik verbeelde het me niet. Tips had altijd een hekel aan onweer. Dan dook ze onder mijn bed en verstopte zich. Maar ik was nooit bang,

behalve deze keer. Of misschien kwam het door de plotselinge duisternis en de stilte die daarop volgden, dat ik bang was. Ik weet het niet. Ik hoopte dat Adie en Harry niet buiten hun landingen aan het oefenen waren.

Vandaag heeft mevrouw Blumfeld ons op school een verhaal voorgelezen. Het ging over Amerika. Het heette Het kleine huis. Ik vond het mooi, maar de mensen uit het verhaal praatten helemaal niet zoals Adie en Harry, tenminste niet zoals mevrouw Blumfeld het uitspreekt.

De radio van oom George heeft het weer begeven. Je hoort nu alleen nog maar gefluit en gekraak. Hij is erg boos, maar hij zit er nog steeds de hele avond naast en probeert ernaar te luisteren. Af en toe geeft hij er een harde klap op, maar dan klinkt er alleen nog meer gefluit en gekraak. Barry en ik kregen de slappe lach toen Barry het nukkige gezicht van oom George nadeed, en mama gaf ons een standje.

Maandag 1 mei 1944

Ik wou dat vandaag nooit geweest was, dat ik vanochtend niet was wakker geworden. Het begon allemaal heel normaal: ontbijt met Barry en mama, naar school, les, speelkwartier, lunch, nog meer les, toen met de bus naar huis. We liepen de keuken in en bij mama aan tafel zat Adie. Ik wist meteen dat er iets mis was. Voor het eerst begroette Adie me niet met

een glimlach. Hij keek me aan alsof hij me liever niet zag. Toen keek hij de andere kant op.

Mama vertelde het ons. 'Het is Harry,' zei ze zacht. Adie kwam het ons zeggen, hij is omgekomen.'

Toen Adie begon te praten, klonken er tranen in zijn stem. 'Er is ons gezegd dat we het stil moeten houden,' zei hij. 'Maar ik ben niet van plan om het stil te houden, voor niemand. Er zijn honderden van ons omgekomen. Wat gaan ze hun ouwelui thuis vertellen? Ik zal je zeggen wat ze gaan vertellen. Een ongeluk tijdens het oefenen of zoiets. Maar ik was erbij en ik weet het. Ik weet wat er is gebeurd. Ik heb het met eigen ogen gezien. We kregen de kans niet om terug te vechten, om onszelf te verdedigen. Er was niemand om ons te dekken, en dat is niet goed. Dat is gewoon niet goed.' Toen begon hij te huilen en kon geen woord meer uitbrengen. Dus ging mama verder voor hem. Ze vertelde ons dat de soldaten drie dagen geleden een paar kilometer voor de kust in hun boten aan het wachten waren op een volgende landingsoefening op Slapton Sands, toen uit het niets plotseling Duitse onderzeeërs opdoken. De boten waren makkelek doelwit. Ze werden getorpedeerd. Ze hadden geen schijn van kans. Ze zonken allemaal. Honderden mannen werden vermist. Een paar soldaten, onder wie Adie, werden opgepikt, maar Harry was er niet bij.

Mama gaf hem daarna een kop thee, en Barry en ik liepen

later met hem naar het einde van de weg.

'Ik wil jullie iets vertellen,' zei hij. 'Harry en ik, wij praatten veel met elkaar. Op een dag hadden we het erover wat we hier deden in die oorlog van blanken. Weet je wat hij zei? Hij zei: "Ik weet waarom ik hier ben, omdat we nooit meer iemands slaaf willen zijn, daarom ben ik hier. We hebben onze vrijheid en die laten we ons niet meer afnemen." Dat zei hij. Als ik naar Frankrijk ga, ga ik voor niemands vrijheid vechten. Ik ga vechten voor Harry, en ze kunnen maar beter oppassen, want nu ben ik woest, echt woest.' En terwijl hij zijn helm opzette, kon er met moeite een glimlachje van af. 'Harry heeft thuis geen familie. Nadat we hier de laatste keer waren, zei hij tegen me dat jullie vermoedelijk de enige blanken waren die deden alsof hij bij de familie hoorde. Op dit moment heb ik hetzelfde gevoel.' Adie liep weg en keek niet meer om.

Terwijl we hem nakeken, wilde ik het liefst achter hem aan rennen en hem tegen me aan drukken om hem nooit meer te laten gaan. Ik wilde tegen hem zeggen dat ik van hem hield en dat ik van hem zal blijven houden totdat ik doodga. Want dat doe ik. Ik houd meer van hem dan van citroensorbets, meer dan van pepermuntkussentjes, meer dan ik van Tips of papa of mama hou, meer dan van hen allemaal bij elkaar. En dat meen ik.

Onderweg naar huis plukte ik een narcis. Ik heb hem op deze pagina in mijn dagboek geplakt. Om voor altijd de dag

aan te geven waarop Harry stierf, en de dag waarop ik voor het eerst wist dat ik van Adie hield.

Woensdag 10 mei 1944

Adie is nog steeds niet bij ons terug geweest. Elke dag blijf ik hopen. Ik vraag me af of hij ooit nog terugkomt. Elke keer moet ik eraan denken hoe hij daar de weg af liep, en dat ik hem toen misschien voor het allerlaatst heb gezien. Volgens mevrouw Blumfeld kan de invasie nu elk moment beginnen, als het weer goed is. Ze moeten wachten tot het weer goed is. Het is vandaag zwaar weer op zee. Ik hoop dat het altijd zo zal blijven, want dan hoeft Adie niet aan de invasie mee te doen en is hij veilig.

Ik hielp Barry en mama vanmiddag een kalf ter wereld brengen. Nog geen tien minuten later liep het kalf al. Ik heb heel wat lammeren en kalveren geboren zien worden, en elke keer verbaast het me weer hoe snel ze kunnen staan en op hun wankale poten kunnen lopen. Waar wij een jaar of langer over doen, kunnen zij al binnen een uur.

Mama is een beetje somber. Dat komt omdat ze sinds papa weg is nog steeds geen brief van hem heeft gehad. We weten zelfs niet waar hij is. We denken dat hij nog steeds in Engeland zit, maar zeker weten doen we het niet. We zaten op ons knieën in de wei te kijken hoe het kalf zijn eerste

sprongetje probeerde te maken en over zijn eigen poten viel, en Barry moest lachen. Maar mama en ik lachten niet, want we zaten met onze gedachten ergens anders. Als Barry er niet was geweest, denk ik dat ik het haar toen had verteld: 'Ik weet hoe het voelt, mama, om iemand te missen van wie je echt houdt.'

Ik kan niet tegen Barry zeggen dat ik van Adie hou, dat is een ding wat zeker is, want hij is nog te jong en zou het niet begrijpen, en zelfs als hij het begreep dan zou dat hem overstuur maken. Hij heeft het nooit gezegd, maar ik weet dat hij graag wil dat ik zijn meisje word. Dat zal nooit gebeuren, nu niet tenminste. Barry is meer een soort broer voor me, meer een vriend, een heel goede vriend. Met Adie is het anders, heel anders.

Zaterdag 20 mei 1944

Mevrouw Turner logeert hij ons. Ze is Barry's moeder (ze wil dat we haar Ivy noemen). Afgelopen dinsdag kwam ze ineens opdagen, als verrassing voor Barry's verjaardag, zei ze – die is over twee dagen. Nou en of het een verrassing voor hem was. Maar ook voor ons. We kwamen terug uit school en daar zat ze, bij mama aan de keukentafel, haar koffer naast zich. Ze drukte Barry zo stevig tegen zich aan en zo lang, dat ik dacht dat zijn ogen eruit zouden floepen, en ze kneep hem in zijn

wang, wat hij duidelijk niet leuk vond. Ze heeft een heleboel poeder op haar gezicht en felrode lippenstift, die Barry elke keer als ze hem kust, en dat is vaak, van zijn gezicht veegt. En ze heeft getekende wenkbrauwen, nep dus, net als Mariene Dietrich in de film, zegt mama.

Barry heeft niet veel gezegd sinds ze hier is, de anderen ook niet. Niemand kan er een woord tussen krijgen. Zijn moeder blijft maar praten. Ze 'praatje verdomme de oren van je kop', zegt opa. En ze rookt ook constant 'als een verdomde schoorsteen', zegt opa ook. Maar ze is wel aardig. Ze had voor iedereen cadeautjes bij zich en zei elke keer hoe aardig ze het vond dat we voor Barry zorgen. Tijdens het avondeten vertelde ze ons het ene verhaal na het andere over het bombardement op Londen, over het luchtalarm, waarna ze naar de schuilkelders moesten rennen en 's nachts in metrostations moesten slapen. Ze heeft een Londens accent, net als Barry, maar ze praat een stuk harder en als ze eenmaal bezig is, houdt ze niet meer op. Ze is heel trots op haar grote, rode Londense bus. 'Niets houdt mijn nummer 74 tegen.

Neem dat maar van me aan,' zei ze vanavond. 'Gaten in de weg, kapotte bruggen, huizen die op instorten staan. Al sturen ze nog zoveel van die dingen die ontploffen. Of mijn bus daardoor wordt tegengehouden? Niks ervan!'

Barry probeert haar af en toe te laten zwijgen, maar dat heeft geen zin. Hij is nu zelfs nog vaker bij opa en oom

George buiten op de boerderij. Barry's moeder windt er geen doekjes om: ze houdt absoluut niet van het buitenleven, en vooral niet van het leven op de boerderij. 'Het stinkt er altijd. Al die modder. Al die koeien. En die verdraaide vogels die je 's morgens wakker maken.' Gisteren barstte ze plotseling in tranen uit toen ze na het eten aan het aanrecht met mama aan het afwassen was. 'Wat is er?' vroeg mama, terwijl ze haar arm om haar heen sloeg.

'Het komt door al dat groen,' zei ze, terwijl ze uit het raam wees. 'Alles is groen, waar je ook kijkt. En er is geen enkel gebouw, en het is zo leeg. Ik haat groen. Ik weet niet waarom, ik haat het gewoon.'

Ze gaat vrijwel nooit naar buiten, maar blijft in de keuken zitten roken en theedrinken. Mama vindt haar heel aardig, want ze is prettig gezelschap en Barry's moeder vindt het leuk een handje te helpen. Ze is graag bezig en schrobt de vloeren, strijkt en poetst. Ze heeft de kachel van oom George voor hem in het zwartsel gezet, dus hij is nu ook blij. Barry zegt nooit dat hij liever wil dat ze naar huis gaat, maar ik merk dat hij niets liever heeft. Niet dat hij zich echt voor haar schaamt, maar je merkt dat hij zich niet prettig voelt nu zij in de buurt is. Hij wil thuis bij haar in Londen zijn, of hier bij ons, maar niet allebei. Dat denk ik tenminste.

Wat wel leuk is, is dat ze altijd oom George zit te plagen met de gaten in de ellebogen van zijn jasje en dat hij er als een

zwerver uitziet, en dat durft niemand. Een paar dagen geleden zette ze hem op een stoel en knipte zijn haren. Ze stopte zijn jasje. En als oom George moppert dat hij tegenwoordig niets meer kan vinden nu we allemaal op zijn lip zitten, en dat hij het vroeger, voor onze komst, nog wel eens rustig had, lacht ze hem gewoon uit.

'Klaag maar,' zei ze, 'Je zult hen nog missen als ze straks weer naar huis zijn, en dat weet je best, oude knorrepot die je bent.'

Vreemd genoeg ging oom George niet eens met haar in discussie. Hij dacht even na en zei toen: 'Misschien wel, ja.' Ik denk dat hij het nog meende ook.

≡

Maandag 22 mei 1944

Barry is vandaag elf geworden. Barry's moeder heeft een verjaardagstaart meegebracht. Wekenlang heeft ze haar rantsoenbonnen opgespaard. 'Ik heb er iets bijzonders van gemaakt,' zei ze. En het was ook iets heel bijzonders: vruchtentaart met marsepein en veel glazuur en aan de rand met blauwe letters van glazuur zijn naam. Barry blies de kaarsjes uit en sloot zijn ogen om een wens te doen. Ivy had tranen in haar ogen en probeerde om niet te huilen. Volgens mij wensten ze allebei hetzelfde, het onmogelijke: dat Barry's vader thuiskwam.

Ik zal Barry's moeder missen als ze morgen weggaat. Volgens mij wij allemaal. Ze maakt ons aan het lachen. Ze zet de krakende radio van oom George af en dan praten we. Ze lacht veel en doet nooit alsof. Dat mag ik wel. Alles wat ze zegt, meent ze. Ik hou van mensen die menen wat ze zeggen, een beetje zoals Barry eigenlijk. Maar ik zou het wel prettig vinden als ze me geen 'liefje' meer noemt.

≡

Vrijdag 26 mei 1944

Mama is helemaal niet in orde. Ze hoest nu al een paar dagen heel erg. Ze ziet er heel bleek uit. De dokter is gisteren geweest en zei dat ze bedrust moet houden tot ze niet meer hoest. Opa zei dat ik maar een paar dagen van school moest thuisblijven om voor haar te zorgen en in het huishouden te helpen met koken en schoonmaken. Barry zei dat hij ook wel thuis zou blijven om te helpen, maar opa wilde er niet van horen en stuurde hem naar school. Barry vindt het niet leuk. Maar hij mag niet mopperen. Hij heeft een heleboel dagen vrij gehad om op de boerderij te helpen, vooral in de lammertijd.

Mama heeft vandaag een brief van papa gekregen, dus dat vrolijkte haar weer wat op. Hij schrijft dat hij ergens in het zuiden van Engeland zit. Hij mag niet zeggen waar. Mama denkt dat hij ook aan de invasie meedoet als het zover is.

Misschien komt hij Adie tegen, wat wij allemaal hopen. Ze bewaart al zijn brieven naast haar bed, bij zijn foto.

Vanmiddag maakte ik in m'n eentje een wandeling naar de top van de heuvel. De leeuweriken vlogen zo hoog dat ik ze alleen maar kon horen en niet kon zien. De buizerds, twee stuks, zag ik wel; ze zweefden krijsend over de bomen door de lucht. Even klonken ze net als Tips. Toen keek ik naar de zee en zag de schepen in de baai, het waren er tientallen. Ik heb er nog nooit zo veel gezien. Dat komt door de invasie. Dat moet wel. Ze zijn toch niet voor niets met zo veel bij elkaar? Toen ik vandaag daar boven was, viel me nog iets op. Om me heen hoorde ik niet alleen de geluiden van buiten.

Er klonk constant een dof gedreun. Eerst kon ik maar niet bedenken wat het was. Toen wist ik het. Het was het geronk van motoren, van jeeps, vrachtwagens, tanks. Het was het geronk van de oorlog. Ik stond boven op de heuvel met de wind in mijn gezicht en ik rook de zee, en ik kon alleen maar aan Adie denken. Ik zei hardop een gebed op, toen schreeuwde ik het in de wind. 'Alstublieft, God, laat mij hem nog een keer zien voordat hij de oorlog in gaat. Alstublieft, God. Alstublieft.'

≡

Dinsdag 6 juni 1944

We hoorden het op de radio. Ze zijn vertrokken. De invasie

is vanochtend begonnen. Adie is weg. Papa waarschijnlijk ook. D-day noemen ze het. Waarom weet ik niet. Al voordat we het op de radio hoorden, wisten we dat er iets aan de hand was. Nog voor de zon opkwam, klonk in de verte op zee een gedonder en gedreun. Vanuit mijn raam zag ik langs de hele horizon flitsen, en ik wist dat het niet zomaar een onweersbui was. Het moeten duizenden kanonnen zijn geweest waarmee tegelijkertijd werd geschoten. En toen Barry en ik na het ontbijt door de velden renden en uitkeken over de zee, zagen we dat alle schepen waren vertrokken. Dus was het geen verrassing toen vanavond op de radio kwam dat we op de Franse kust waren geland: Amerikanen, Britten, Canadezen, Fransen, iedereen. Oom George zei dat we de Duitsers nu wel eens een lesje zouden leren. Mama en hij dronken allebei te veel cider en dansten een horlepiep door de keuken om het te vieren. Die gekke hond van oom George danste mee en blafte ondertussen de longen uit zijn lijf. Barry en ik zaten eerst toe te kijken. Iedereen lachte. Mama hoest nog steeds als ze lacht, maar het gaat al veel beter met haar. We dansten de conga rond de tafel tot we niet meer op onze benen konden staan. Toen kregen Barry en ik ieder van mama twee pepermuntkussentjes en wat limonade om het te vieren. En oom George en mama namen ieder een glas whisky en we klonken met onze glazen. 'Op de overwinning,' sprak oom George.

Daarna kwam opa binnen van het melken en mama vertelde hem wat ze op de radio hadden gehoord. Hij zei niets, maar ging in de gootsteen zijn handen wassen. Het enige wat hij zei, was: 'Arme stakkers. Arme stakkers.'

Toen mama zojuist naar bed kwam, zei ze dat vandaag het einde van de oorlog was begonnen, dat papa snel thuis zou zijn en dat we dan terug naar de boerderij konden, waarna alles weer zou zijn als vroeger. Maar volgens mij wordt het nooit meer zoals het was. Niets blijft toch hetzelfde? Niets is toch ooit zoals het was?

Terwijl ik dit schrijf, moet ik steeds denken dat Adie vanavond misschien dood of gewond op een of ander Frans strand ligt en dat ik dat nooit zal weten, omdat niemand me dat ooit zal vertellen, omdat niemand weet dat we elkaar kenden. Ik sluit mijn ogen en probeer hem voor de geest te halen. Ik doe mijn best om hem niet dood of gewond te zien, terwijl hij leeft en naar me lacht. Wat er ook met hem gebeurt, waar hij ook is, zo zal ik me hem herinneren, altijd.

Ik weet dat ik ook aan papa moet denken en dat doe ik ook. Ik probeer het. Ik bid ook voor hen allebei.

§

Dit schrijf ik nu, Boowie. Je oma. Na dit heb ik nog veel meer in mijn dagboek geschreven, maar dat is allemaal niet zo interessant en de muizen hebben er jaren later trouwens

delen van opgevreten toen mijn dagboeken boven op zolder in een doos lagen opgeslagen: muizen of eekhoorns, ik weet het niet. Er zijn nog twee stukjes die ik je wil laten zien, want zij vormen het einde van dit hele verbazingwekkende verhaal, als aan mijn verhaal eigenlijk wel een einde komt. En als je niet helemaal begrijpt wat ik daarmee bedoel, dan kom je daar snel genoeg achter, maar pas ah je het hele verhaal kent. Het wordt steeds merkwaardiger...!

Donderdag 5 oktober 1944

Ik ben jarig en we zijn weer thuis. Het zou het mooiste verjaardagscadeau moeten zijn dat ik ooit heb gehad. Ik heb erg naar vandaag uitgekeken. En nu is het zover en zou ik blij moeten zijn, maar dat ben ik niet. Dit huis is mijn thuis niet meer. Het is een leeg omhulsel vol meubels, overal staan theekisten en het is vochtig. Toen we aankwamen, hing de voordeur uit zijn hengsels zodat iedereen zo in en uit kon lopen, en dat was ook gebeurd. Op het plafond zit zwarte schimmel, met hier en daar wat groen ertussen, en overal liggen dode vogels en bladeren. Boven de kachel in de zitkamer hangt het behang eraf, en er zijn zeker vijf of zes ruiten kapot. Het had naar binnen geregend en de vensterbank in mijn slaapkamer is gerot. In opa's slaapkamer was het plafond in één hoek helemaal naar beneden

gekomen, waar de leien door een of andere granaat waren weggeblazen, zit een gat in het dak. De goten zitten vol gras en een regenpijp is in de tuin gevallen en heeft de kas vernield. Niet dat je het een tuin kan noemen, niet meer tenminste. Je kunt zelfs niet eens meer zien waar de bloemperken en de groententuin zijn geweest. De graanschuur heeft waarschijnlijk een voltreffer van een granaat gekregen, want daar is alleen nog maar puin van over. Barry en ik hebben een wandeling rond de boerderij gemaakt. Waar je ook kijkt, de brandnetels en zuring staan overal meters hoog. Maar het ergste is de stilte. Alleen opa lijkt echt blij te zijn dat hij weer thuis is. 'Trek het je niet aan,' zei opa vanavond toen we met z'n allen zwijgzaam in de keuken zaten, 'als we de beesten morgen eenmaal hebben teruggebracht, dan komt alles hier weer tot leven, geloof me maar. We hebben alles zo weer in orde. In een mum van tijd is alles weer keurig netjes. Als hier een paar kippen rondlopen, dan is het meteen gedaan met de rust.' Ik hoop dat hij gelijk heeft. Ik heb tenminste mijn eigen kamer weer, al voelt het zo nog niet aan. Het enige wat ik tot nu toe heb, is mijn bed, mijn stoel en mijn lamp. Mijn kamer stinkt. Het hele huis stinkt.

P.S.: Ik kan dit niet geloven! Ik was net klaar met schrijven en ik stak mijn hand uit om de kaars uit te blazen toen ik bij het raam iets met potlood op de muur geschreven zag staan. Dit:

10 januari 1944. Harry en Adie waren hier om Tips te zoeken. Welkom thuis, Lily!

Ik blijf het maar lezen, elke keer opnieuw. Ik kan niet ophouden met huilen en ik weet niet of dat komt omdat ik blij of verdrietig ben. Ik ben het allebei. Ik ga dit niemand vertellen, niet vanavond. Het was geschreven aan mij, dus vanavond hou ik het voor mezelf. Ik zeg het de anderen morgen wel. Ik moet er steeds weer naar kijken om te geloven dat het echt is.

≡

Vrijdag 6 oktober 1944

Magnifiek! Magnifiek! Ik voel me helemaal magnifiek omdat het allerbeste wat had kunnen gebeuren, is gebeurd, en het gebeurde tijdens het ontbijt.

Toen ik vanochtend wakker werd, vroeg ik me af waar ik was. Het raam zat op de verkeerde plaats. Ik lag in bed en probeerde erachter te komen wat er aan de hand was, toen ik de boodschap op de muur zag. Toen wist ik alles weer. Ik was thuis! Ik sprong uit bed en riep iedereen naar mijn kamer om hun het bericht te laten zien dat Adie en Harry hadden achtergelaten. Natuurlijk zei ik dat ik het nog maar net had ontdekt.

Opa was er niet. Hij was al naar oom George om de

koeien te melken. Tijdens het ontbijt hadden we het over niets anders dan over de boodschap op de muur, maar we hadden haast, want mama zei dat we zo snel mogelijk naar oom George moesten gaan, 'als de wiedeweerga' zei ze, om te helpen de koeien na het melken naar huis te brengen.

Hoe dan ook, we waren net aan het afwassen toen de achterdeur openging, helemaal vanzelf, zo leek het wel, en ze miauwend en spinnend binnenkwam, onder de tafel door liep en tussen de poten van de stoel ging zitten, haar staart trillend van plezier. Tips! Een levende Tips! Tips opgestaan uit de dood! We moesten allemaal huilen, ook Barry, en hij houdt niet eens van katten. Ik zette wat melk voor haar neer en ze likte het op tot het schaaltje helemaal schoon was. Ze is een stuk magerder dan vroeger en er zit een schram op haar snuit die er eerst niet was. Maar het is beslist Tips, mijn Tips, met haar witte poot en al haar zwarte vlekken op de juiste plaats. En ze spint ook hetzelfde.

Mama zei dat ik niet met hen mee hoefde om de beesten thuis te brengen, dat zij en opa en Barry het wel zonder mij af konden. Dus ik heb vandaag alleen maar met Tips gekroeld. Ik heb met haar gespeeld, haar eten gegeven en weer met haar gekroeld. Ik denk dat ik haar net zoveel gekroeld heb als anders in tien maanden. Ze is terug naar huis gekomen, precies zoals Adie had gezegd. Ik heb het nog in mijn dagboek teruggezocht. Dit zijn zijn exacte woorden: 'Ze komt

wel terug. Die kat is niet klein te krijgen, zowaar mijn naam Adolphus T. Madison is.' Dus heb ik besloten dat ze van nu af aan Adolphus Tips zal heten. Ik heb het haar natuurlijk eerst gevraagd, en ze spinde, dus is ze er blij mee. Sterker nog, sinds ze thuiskwam, is ze niet meer opgehouden met spinnen! Ze is blij omdat het een belangrijk klinkende naam is, en ze voelt zich graag belangrijk. Ik blijf het herhalen, zodat ik eraan kan wennen en zij eraan kan wennen. Adolphus Tips. Adolphus Tips. Elke keer als ik het hardop zeg, moet ik erom lachen, want het klinkt zo grappig en omdat ik elke keer aan Adie moet denken als ik het zeg.

Ik heb net nog de boodschap op de muur aangeraakt voordat ik de kaars uitdeed. Ik ga dat elke avond doen om hem geluk te brengen in Frankrijk. Ik ga ook voor hem bidden, misschien komt hij dan terug, net als Tips, net als Adolphus Tips.

...

En nu, zestig jaar later, komt hier het begin van het einde van het verhaal.

Adie kwam niet terug. Maar er is nauwelijks een dag voorbij gegaan dat ik niet aan hem heb gedacht en ook aan Adolphus Tips. Tegen de tijd dat we elkaar weer terugvonden, was ze al een oude kat, en na haar wonderbaarlijke terugkeer takelde ze in snel tempo af. Volgens mij heeft de strijd die ze heeft moeten leveren om in haar eentje te overleven samen met de geboortes van al die kleine poesjes veel van haar gevergd. Drie jaar later is ze in alle rust gestorven en heb ik haar in de tuin begraven.

Langzaam maar zeker trokken de mensen om ons heen weer naar hun huizen en boerderijen. Zoals je je kunt voorstellen, was er een heleboel verwoest. Vrijwel geen enkel gebouw was ongedeerd uit de strijd gekomen en veel waren nu een complete bouwval. De boerderijen en erven werden geteisterd door onkruid en ratten, en overal zaten konijnen, wel duizenden. We aten dan ook vaak konijnenstoofpot! Een

tijd lang was het een trieste plaats om te zijn, maar langzamerhand werd alles beter. De huizen waren hersteld, de boerderijen opgeruimd. De kerk was ook geraakt, een van de muren was eruit geblazen, dus die konden we een poos niet gebruiken. Ik weet nog dat de klokken voor het eerst weer luidden. Dat was om het einde van de oorlog te vieren in 1945.

Dat was het jaar dat mijn vader thuiskwam en het jaar dat de dorpsschool weer openging. En het was ook het jaar dat we onze generator kregen. Mijn vader had in het leger veel met generatoren gewerkt, dus installeerde hij hem zelf. Ons huis was een van de eerste in het dorp met eigen elektriciteit. Mijn vader is daar altijd erg trots op geweest. Later maakte hij er zijn werk van. Hij maakte van een van zijn schuren zijn werkplaats en leverde over het hele land, over de hele wereld generatoren. Mijn moeder, grootvader en ik gingen door met de boerderij en we deden dat met plezier.

Toen de oorlog voorbij was, ging Barry weer naar Londen, terugnaar zijn moeder. Hij heeft me nog een tijdje geschreven, maar toen hebben we het contact verloren. Een van ons schreef niet meer terug, wie weet ik niet meer. Een paar jaar later kwam hij echter nog een keer bij ons op bezoek. Hij had zijn kersverse bruid bij zich en wilde haar graag aan ons voorstellen, en ik vermoed dat hij de boerderij wilde laten zien. Ik weet nog dat ik zelf een beetje jaloers was.

Hij glimlachte nog steeds op dezelfde manier en was nog steeds heel aardig en vriendelijk. Tijdens het eten vertelde hij ons dat zijn verblijf bij ons tijdens de oorlog de gelukkigste periode uit zijn jeugd is geweest. Hij woont nu in Australië, ergens in de buurt van het plaatsje Armidale in New South Wales. Hij is schapenboer geworden. Nadat hij bij ons op de boerderij had gewoond, wilde hij niets liever dan boer worden. Met Kerstmis sturen we elkaar foto's van onze kleinkinderen. Ik hoop hem nog een keer op te gaan zoeken. We zullen wel zien.

Zoals je weet, Boowie, is mevrouw Blumfeld na de oorlog niet terug naar Nederland gegaan, maar is ze als onderwijzeres bij ons in het dorp gebleven. We zijn samen nog een paar keer bij haar geweest, weet je nog? Ze ligt nu op het kerkhof, niet ver van grootvader en oom George, en mijn vader en moeder, en nu ook jouw opa. Ik hou al hun graven zo netjes mogelijk en ik leg er ook vaak bloemen neer zoals sneeuwkllokjes, sleutelbloemen, hijacinten, narcissen, fuchsia's, naargelang het seizoen en wat ik in de tuin tegenkom. We hebben het ook vaak samen gedaan, hè Boowie?

Nu het einde van het verhaal. Het gebeurde ongeveer drie jaar geleden. Ik weet nog dat je net terug naar huis was gegaan, nadat je de vakantie bij opa en mij had doorgebracht. Ik maakte mijn gebruikelijke wandeling over het strand, langs de

plek waar het hotel ooit had gestaan, toen ik bij het water een paar mannen zag staan die over de zee uitkeken. Ik herinner me dat ik het vreemd vond omdat ze daar eigenlijk niet thuishoorden, ze waren helemaal niet voor het strand gekleed. Zoals je weet hoor je door die kiezelsteentjes iemand al van heinde en ver aankomen. Ze moesten me gehoord hebben, want ze draaiden zich tegelijkertijd naar me om. Ze waren allebei heel lang, en allebei zwart. De een leek een stuk ouder dan de andere. Hij had wit haar en had een bos bloemen bij zich. Volgens mij heb ik altijd geweten dat dit een keer zou gebeuren, want op het moment dat ik hem zag, wist ik meteen wie het was. Niet alleen mijn ogen zeiden me dat. Mijn hart ook. Maar hij herkende me niet. Ze draaiden zich weer om en terwijl ik toekeek begonnen ze allebei de bloemen in de zee te gooien, zo ver ze konden, wat niet ver was en al snel dreven ze dan ook op de golven terug het strand op. Ik wist dat de bloemen voor Harry waren.

Ik wachtte even voordat ik naar hen toe ging, want ik wilde het moment niet verstoren.

Adie?' zei ik. Hij draaide zich om en keek me aan. Hij fronste zijn wenkbrauwen en deed zichtbaar moeite zich me te herinneren. 'Adolphus T. Madison, 'ging ik verder. 'Die T staat voor Thomas, soldaat eerste klas in het Amerikaanse leger?'

Toen zag ik weer die glimlach die ik me zo goed kon

herinneren. 'Lily' zei hij. En we pakten elkaars handen vast, niet in staat nog iets tegen elkaar te zeggen.

Dus Adie en zijn zoon, hij heeft hem Harry genoemd, gingen met mij terug naar de bungalow en bleven bij jouw opa en mij theedrinken. Tussen de scones en de bitterkoekjes door, vertelden Adie en ik elkaar onze levensverhalen. We hadden heel wat in te halen, zoals je zult begrijpen. Die dag hadden we een geweldige tijd samen. Jouw opa mocht Adie meteen, want Adie praatte tegen hem alsof hij niet in een rolstoel zat, alsof hij niet ziek was, en je weet dat hij dat altijd het lief te had. Terwijl we aan het praten waren, vertelde Harry me dat Adie deze reis al zijn hele leven had willen maken om zijn oude vriend Harry te herdenken en om nog eens een bezoekje te brengen aan de boerderij waar Lily, het kleine meisje met de kat, woonde en waar ze zich altijd zo welkom hadden gevoeld. Harry was met het verhaal opgegroeid. Adies vrouw was ongeveer een jaar geleden gestorven, en hij wilde het niet langer uitstellen. 'Dus besloten we onze koffers dan maar meteen te pakken en hierheen te gaan,' zei Adie. 'Zeg, herinner je je die dag nog dat we hier op bezoek kwamen met al die hotdogs?' We moesten hard lachen toen we de herinnering ophaalden aan het grote worstenfeest waarbij Barry's gezicht helemaal onder de ketchup zat. Ik vertelde hem dat Tips uiteindelijk toch thuis was gekomen, precies zoals hij had voorspeld, en dat ik haar

had omgedoopt in Adolphus Tips. Hij vertelde dat hij 'heel trots' was om dat te horen.

Na het eten reden ze weg en gingen op de terugweg naar Londen nog even bij de boerderij kijken. Ik was natuurlijk graag met hen meegegaan, maar je opa zou overstuur zijn geraakt ah ik hem zo kort na mijn dagelijkse wandeling weer alleen zou laten. Daarna correspondeerden Adie en ik nog vaak met elkaar. Hij stuurde bloemen voor je opa's begrafenis en schreef me daarna dat ik meer dan welkom was, als ik ooit zin had om hem in Atlanta op te zoeken.

Dus ben ik gegaan, Boowie, en daar zit ik nu, in Atlanta, in Amerika. Ik denk dat we, sinds de dag dat ik ben aangekomen, niet meer zijn opgehouden met praten. We hadden dan ook heel wat in te halen. En dus toen Adie me inmiddels een week geleden ten huwelijk vroeg, leek het me niet meer dan normaal dat ik ja zou zeggen. Afgelopen dinsdag zijn we getrouwd. Voor de tweede keer. En nog wel met mijn jeugdliefde. De kerk zat barstensvol, en je hebt nog nooit zo mooi horen zingen. Ze zingen hier met zoveel vreugde, alsof ze ieder woord, iedere noot menen. Dus ben ik nu mevrouw Madison, en als de huwelijksreis voorbij is, breng ik hem mee naar huis en gaan we in Slapton wonen. We brengen onze huwelijksreis door in New York, daar zijn we geen van beiden ooit geweest, en dan vliegen we volgende week zaterdagavond terug naar Londen. We komen om half-

acht op Heathrow aan, in hal vier. Ik kijk ernaar uit hem aan je voor te stellen, Boowie. Je zult hem aardig vinden, dat weet ik zeker. Ik hoop dat de anderen dat ook doen. Als je kunt, kom dan.

Natuurlijk was ik er. We waren er allemaal: ooms en tantes, de hele familie. Enkele van hen waren de verrassing nog niet helemaal te boven, maar iedereen was nieuwsgierig, ik het meest. Dus stonden we hen met z'n allen op te wachten op Heathrow, klaar met confetti – dat was mijn idee – toen ze door de douane kwamen.

Wat was ze klein naast hem. Ze hielden elkaars hand vast en lachten als twee katten die van de room hadden gesnoept. En toen schudde ik Adies hand. 'Hallo, knul,' zei hij, terwijl hij stralend vanaf heel hoog op me neerkeek. 'Jij moet Boowie zijn. Yep. Je lijkt precies op iemand die ik heel, heel lang geleden kende, alleen ben jij natuurlijk een jongen en heb je geen vlechtjes.'

Naschrift

In 1943, vier jaar na het begin van de Tweede Wereldoorlog, bereidden de geallieerde strijdkrachten zich voor om een aanval uit te voeren op het door de Duitsers bezette Frankrijk, om zo Europa eindelijk van Hitler en de nazi's te bevrijden. Een aanval vanuit zee op zo'n grote schaal was nog nooit eerder geprobeerd. De soldaten moesten oefenen en daarvoor hadden ze een trainingsplaats nodig.

Het zuidelijke deel van Engeland werd net een groot legerkamp toen de strijdkrachten die aan de invasie deelnamen, zich verzamelden en oefenden. Een groot deel van het kustgebied moest worden ontruimd zodat de gesimuleerde landingen vanuit zee konden plaatsvinden, zodat de soldaten waren voorbereid als de echte invasie een feit werd.

Het gebied rond Slapton Sands in Devon werd geëvacueerd omdat het strand leek op de stranden in Normandië in Frankrijk, aan de andere kant van het Kanaal,

waar de landing zou plaatsvinden. Zo'n drieduizend inwoners kregen een paar weken de tijd al hun bezittingen bij elkaar te pakken en te verhuizen.

Die ontwrichting veroorzaakte tijdens de uitgebreide oefeningen uiteraard veel ongemak en schade in en aan het gebied. Er vielen uiteraard ook slachtoffers onder de soldaten, en in Slapton waren dat vooral Amerikanen.

Tijdens Operatie Tijger in april 1944 werden schepen vol Amerikaanse soldaten die zich op de landing voorbereidden, in het Kanaal door Duitse onderzeeërs verrast en ze zonken. Honderden Amerikanen verdronken. Deze tragedie is tot vele jaren later met opzet geheimgehouden.

Toen, op de ochtend van 6 juni 1944, was het dan eindelijk D-day, zoals het werd genoemd, en landden de geallieerden op de Franse kust, vochten zich via de stranden het binnenland in en bevrijdden Franse dorpen en steden! Na elf maanden van zware gevechten gaf Duitsland zich over en kwam er een einde aan de Tweede Wereldoorlog.

EOF
